№ 153 ԿԻՐԱԿԻ 14 ՅՈՒԼԻՍԻ

1913
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՅՈՒԼԻՍԻ № 153

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարեկանը և 7 ամսականը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
[illegible]
Իսկ հասցէն Тифлисъ, редакція «Мшакъ». Сергіевская ул. № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak".
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ
Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSCHAK".

ՅՈՒԼԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 6 ՌՈՒԲ.
[illegible]

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Երեւանի Թեմական Դպրոցի Հոգաբարձութիւնը
[illegible]

[illegible]	[illegible]	24 դաս.
[illegible]	»	12 դաս.
[illegible]	»	6 դաս.
[illegible]	»	10 դաս.
[illegible]	»	16 դաս.
Ընդհանուր պատմ.	»	10 դաս.
Ընդհանուր աշխարհագր.	»	12 դաս.

Դասագիրը մասնագէտ ուսուցիչների համար 70 րուբլի, ոչ մասնագէտներին արվե-[illegible] է դասագին 60 րուբլի, գրաւորներով 65 ր.։ Խնդիրները ուսման վկայականների հետ [illegible] ուղարկել հոգաբարձութեանը մինչև յուլիսի 28-ը հետևեալ հասցէով. Эривань, Попечительству Армянской Семинаріи.
Հերթապահ հոգաբարձու՝ բժ. Յ. Տէր-Միքայէլեան
(օ.մ.) առ. 560. 3 2

ՆԿԱՐԻՉ
Ա. ՖԷԹՎԱՃԵԱՆԻ
ԱՆԻԻ ԱԼԲՈՄԸ
գունատիպ
[illegible] Վիէննայի Գասֆիչէ Բուննտ Ինդուսարի Կայսերական Ընկերութեան տպարանում
ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է Թիֆլիսում. մեծաքանակ—Մա-[illegible] խանութում (Մագա-[illegible]). իսկ հատով—«Ռշաճ Ի Ճուար» խանութում և «Գուտենբերգ» գրավաճառանոցում.
[illegible]—հատով 1 ր. 20 կ., մեծաքանակ գնողներին զեղչ 20%.
(Տ.Վ.) առ. 423. 25—15

По умѣреннымъ цѣнамъ
Новѣйшихъ изящныхъ рисунковъ.
ПОЛНОМѢРНЫЕ
ОБОИ
ФАБР. СКЛАДЪ
МАНГИКІАНА
ПУШКИНСКАЯ №7.
(Տ. Վ.) 357. 50—21

ԿԱՆԱՑՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ
ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
[illegible] 13, տելեֆոն 4—21.
[illegible]
Հիւանդանոցի բժիշկները
Ա. Ցարութիւնեան, Ն. Ն. Վեսելօվզօ-[illegible], Վ. Ա. Զակրժեվսկի, Ի. Գ. Կալամ-[illegible], Ա. Ա. Նովիցկի, Գ. Ն. Տէր-Ներ-[illegible], Ն. Զ. Ռամիկեան, Ա. Ր. Փիչէր, [illegible] Շահպարոնեանց. Կոնսուլտանտ՝ պրօֆ. Մ. Ս. Սուրբոտին.
(Տ. Վ.) առ. 779. 160—71

ԲԺԻՇԿԱՊԵՏ
Մ. Ի. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ
Օգնական Prof. Posner-ի
[illegible] է միզասեռական (վեներական) [illegible] Բեռլինի իր խորհրդակցական [illegible] և պրօֆ. Պոզների կլինիկայի [illegible] Տալիս է նաև խորհուրդներ միւս մաս-[illegible] նագիտութիւնների վերաբերեալ։
[Հասցէն]՝ D-r Muradoff Berlin. Iohannisstr. 15 (an der Friedrichstrasse). Telefon amt Norden 113—19.
(Տ.Վ.) առ. 830. 0—31

ԲԺԻՇԿ
ՌՈՒՇԱՆԻԿ ՆԱԲԱԹԵԱՆ
[illegible] է հիւանդներ կանանց և ման-[illegible]
[illegible]
(Տ.Վ.) 4. 100—77

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

Պօլսից հեռագրում են մայրաքաղաքի թերթերին, որ Արշարունի պատրիարքի հրաժարականը Բարձրագոյն Դուռը չէ ընդունել։ Բոլոր հայ կուսակցութիւնները, ի նկատի առնելով ներկայ ծանր դրութիւնը, նոյնպէս խնդրել են մնալ պաշտօնում։

Դադարեցված է «Դաշնակցական» կուսակցութեան օրգան «Ազատամարտը»։

Բ. Դուռը հրաման է արձակել հայերին արտաքսել Թիւրքիայի նոր գրաւած շրջաններից։

Հայոց պատրիարքը, որ դիմել էր Թիւրք կառավարութեանը պահանջելով թոյլ տալ Ռօդօստոյի հայ եպիսկոպոսին պատրիարքական պատուիրակների հետ միասին Մալագրա գնալու հայկական կոտորածի պատճառները քննելու, հասկացաւ [illegible] մերժողական պատասխան է ստացել։

Հայ համայնքը յայտնեց, որ այդ դէպքում նա իրան իրաւունք է վերապահում ազատ գործելու։

ԽԱԲՐԻԿՆԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻՑ

Րէֆօրմների շարանը.—Ալիի տեղ վալին, վալիի տեղ Ալին.—Հպատակների քիթը չարինոտելու միջոցը.—Փոխանակ քթի՝ կոկորդն է արինոտվում.—Դէպքեր ու փաստեր.—«Հայդէ սիքտիր ..».—Բացված գեղծումներ.—Պատժի փոխարէն վարձատրութիւն։

Երզրում, 8 յուլիսի

Օսմանեան րէֆօրմների կծիկը քակվել է...։ Րէֆօրմները իրար ետևից շտապում են հասնել դէպի հայկական նահանգները... «սուրհանդակային» ձիերով,

Աչքներս լոյս։

Կ. Պօլսից հեռագրով աւետիս էր տրվել Երզրումի ժողովրդին, թէ դատաստանական րէֆօրմները ծրագրվեցին և իսկոյն գործադրութեան դրվեցին, մանրամասնութիւնները պօստով»։

Ու պօստը եկաւ։ Կարդացինք ծրագրված և իսկոյն էլ գործադրութեան դրված րէֆօրմները։

Սպեր, Քիսկիմ, Թորթում, Քէմախ և այլ մի շարք գաւառներում դատաստանական բարեփոխութիւններ ու կազմակերպութիւններ են տեղի ունեցել, լինում են և պիտի լինեն։

Քղիի դատարանի անդամ Ալի էֆէնդին Թորթումի դատարանի անդամ անուանվեց, Երզնկայի նախկին դատարանի դատախազ Մէհմէդ էֆէնդին Դերջանի դատարանի նախագահ անուանվեց, Դերջանի հարցաքննիչ դատաւոր Հուսէյին էֆէնդին Երզնկայի հարցաքննիչ դատաւոր անուանվեց, Աբդուլլահ էֆէնդին Ալաշկերտի դատարանի անդամ անուանվեց, իսկ Ալաշկերտի դատարանի անդամ Հաջի-Մօլլա-Ահմէդ էֆէնդին Երզրումի դատարանի անդամ անուանվեց և այլն, և այլն, և այլն։

Ալիի տեղ վալին, վալիի տեղ Ալին։

Առէք ձեզ րէֆօրմներ...

Անշուշտ դատաստանական փունկցիայում ներմուծված Թիւրքական այս իւրատեսակ «րէֆօրմներից» վերջ՝ արդարութիւնը ճաճանչափայլ պիտի փայլի, ու զարմացած աշխարհը պիտի աղաղակի.

— Մաշալլահ։

Երկրում ապահովութիւն ստեղծելու հարցը ևս շատ «աջող ու դրական» մօքով լուծված է արդէն. օրինակ, կառավարութիւնը Երզրումի նահանգի ժանդարմների թիւը 1115-ից բարձրացրել է 1465-ի։

Էհ, գոհութիւն Աստուծոյ. «Շնորհիւ ձեռք առնված այս վճռական միջոցների, անդորրութիւնը կատարեալ է և հպատակներից ոչ մէկի քիթն անգամ այլ ևս չը պիտի արինոտի»...

* * *

Ի՞նչ է ասում իրականութիւնը։

Երեք քիւրդեր Խնուսի Բաշ գիւղից յափշտակում են 13 տարեկան հայ աղջիկ Ազնիւին, բռնաբարում են և ապա իսլամացնում։ Հայերը բողոքում են։ Դատարանը դէս ու դէն է ընկնում հակասութիւնների մէջ, և վերջապէս արձանագրում, որ աղջիկը «սիրայօժար» կամքով է իսլամացել ու բռնաբարվել։ Աղջիկը, ծնողները, հայ գիւղացիք միահամուռ բողոքում են, կան-

Լազ աւազակախմբերը ևս, որպէս իրանց կողմից ծրագրված դատաստանական րէֆօրմ, վերջին շաբթուն Սպերում սպանել են հարցաքննիչ դատաւոր Կադէր էֆէնդիին։

Մի լազ աւազակախմբի և կառավարական զօրքերի միջև տեղի է ունեցել ընդհարում. երկուստեք ևս կան սպանվածներ ու վիրաւորներ։ Գերի ընկած լազ աւազակները յանկարծ յարձակվեցին զինուորների վրա, սպանեցին նրանց, թալանեցին զէնքերն ու ձիերը և փախան։

Մի ուրիշ լազ աւազակախումբ Երզրումի մօտիկ Կըզըլ-քիլիսէ գիւղում կատարեց թալան հայերից։

Բաբերդի Խուփս գիւղի հայերը դիմել են Երզրում ու ներկայացրել յուսահատ բողոք շէպլէզիմցի կէս նստակեաց Թիւրք բօշաների կատարած բռնութիւնների դէմ։ Թիւրքերը բռնի մտել են գիւղ ու բնակութիւն հաստատել։ Հայ գիւղացիք Բաբերդի կառավարիչ Հիլմի-բէյին խնդրագրով դիմելիս, նա իրանց դուրս է վռնտել «հայդէ սիքտիր...» հայհոյանքով։

Շաբաթական խրօնիկ դէպքերի շարանը շատ երկար է, և ես չեմ ուզում գրել։

* * *

Երկրագործական վարժարանի մէջ կատարված զեղծումների—դրամական իւրացումներ, վատնում, անկարգ դրութիւն, աշակերտների և ուսուցիչների միջև սեռական անբնական յարաբերութիւն—բացումը դեռ չը վերջացած՝ ծայր է տալիս Երզրումի ոստիկանապետ Դուրախ-բէյի կատարած զեղծումների քողամերկումը։ Բացված և ապացուցված է մի քանի տասնեակ հազար դրուշների գողութիւն հաշւեմատեանների միջոցով, ապացուցված են կաշառակերութեան բազմաթիւ դէպքեր, մեղադրվում է սեռական անբնական յարաբերութիւններ ունենալու մէջ (ասենք՝ դա ընդհանուր երևոյթ է թիւրքերի մէջ)։

Դուրախ-բէյը սուլթան Համիդի օրով թունդ համիդական էր, սահմանադրութիւնից վերջ դառաւ թունդ սահմանադրական իթթիհադական։

Կատարած զեղծումների համար Դուրախ բէյը փոխանակ պատիժ կրելու՝ Կ. Պօլսի կենտրոնական կառավարութիւնից ստացաւ հրաւէր գնալու Բիթլիս, դարձեալ ոստիկանապետի պաշտօնով։

Թիւրքական «րեֆօրմներ!»...։

Քուրմ

ՋԱՒԻԴ-ԲԷՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒՄՆԵՐԸ

Պարիզի ելմտական յանձնաժողովին անդամ Ջաւիդ-բէյ վերջերս տեսակցութիւն մը ունենալով Պօղոս-Նուպար-փաշայի հետ բարենորոգմանց ծրագրին վրայ՝ բոլոր կէտերու մասին համաձայն գտնուեր է, բացի բարենորոգումներու երաշխաւորութենէն, այսինքն կօնտրօլի պարագայէն, և իրեն հետ տեսակցողներուն յայտներ է, թէ «օսմ. կառավարութիւնը հաստատապէս որոշած է գոհացում տալ հայկական բարենորոգչական պահանջներուն, որովհետև հայկական խնդրին նշանակութիւնը քաղաքական տեսակէտով բոլորովին փոխուեցաւ վերջին պատերազմէն յետոյ։ Հայկական խնդիրը այսօր կայսրութեան ամենակարեւոր խնդիրներէն մէկն է. հայկական խնդիրը հիմա օսմանեան խնդիր մըն է, այսինքն անոր լուծումը կամ անլոյծ մնալը այլևս կը ներկայացնէ ոչ թէ միայն հայկական, այլ մանաւանդ օսմ. պետական տեսակէտով մեծ նշանակութիւն։ Մենք համոզուած ենք, որ այսուհետև Հայաստանի մէջ տեղի ունեցող ունէ անհաճոյ դէպք իր հակահարուածը պիտի ունենայ ամբողջ կայսրութեան վրայ և այդ պատճառով մտադրած ենք անպատճառ և ամեն կերպով մտցնել բարենորոգում Հայաստանի մէջ։ Արդի դահլիճին մէջ հայերը ունին անկեղծ բարեկամներ, ինչպէս Թալէաթ-բէյը, որուն հայոց մասին ունեցած լաւ տրամադրութիւնները յայտնի են և մանաւանդ հողային խնդիրը վարչական եղանակով լուծելու ինքն ալ կողմնակից է։ Անոնք պէտք է հող ունենան և կառավարութիւնը ծախու պիտի առնէ վիճելի հողերը և յանձնէ տէրերուն»։

Ջաւիդ-բէյ ըսած է, թէ ինք ճամբորդած է հայաբնակ նահանգներու մէջ և տե-

և Անգլիայէն պաշտօնեաներ խնդրած է Բ. Դուռը. անոնց հետ պիտի կնքուին երկար ժամանակամիջոցով պայմանագրութիւններ. իմ կարծիքովս, առնուազն 10 տարուան համար, այնպէս որ կրնան կառավարութիւնները փոխուիլ Պօլսոյ մէջ, բայց նշանակուած պաշտօնեաները կը մնան և գործը կը շարունակէ իր ընթացքը, ու երաշխաւորութիւն մըն ալ այս է»։

Ջաւիդ-բէյ փափաք յայտներ է, որ հայերը կարեւորութիւն չտան օտար թելադրութիւններու, որոնք միշտ անկեղծ չեն և ոչ ալ միշտ բարերար, ու աւելցուցած է, թէ կառավարութիւնը իր բարենորոգութիւնները պիտի ընէ ապակեդրոնացման հիման վրայ, քանի որ հիմա սերբերը, բուլղարները և յոյները չկան, որոնց ձեռքին տակ ապակեդրոնացումը տարբեր նպատակներու պիտի ծառայէր, մինչդեռ հայերը, սուրիացիները և արաբները չունին անոնց ստած նպատակները։ Ապակեդրոնացումը, աւելցուցած է, 2 տարի առաջ Թիւրքիոյ համար բաժանման ազդակ մըն էր, հիմա միութեան ազդակ մը պիտի ըլլայ։

(«Բիւզանդիոն»)

ՁՄԻՒՌՆԻԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Մի տեսակցութիւն Մատթէոս վ. Ինճէեանի և «Нов. Вр.-ի Զմիւռնիայի թղթակցի ծարօխի միջև)

Թղթակից.— Ռուսիոյ ամենէն կարեւոր թերթերէն «Нов. Вр.»-ի թղթակիցն եմ։ Մեր թերթը վերջերս սկսած է մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տալ հայկական խնդրոյ մասին։ Լսած ըլլալով ձեր համբաւը, փափագ ունեցայ ձեր կարծիքը իմանալ թէ հայկական խնդրոյ և թէ ներկայ կառավարութեան մասին։ Անատօլուի մէջ նորանոր սպանութեանց լուրեր կա՞ն, իրա՞ւ են արդեօք, և ո՞վ է ատոնց պատասխանատուն։

Առաջնորդ.— Դժբաղդաբար Անատօլուի մէջ սպանութեանց լուրերը ապացուցուած իրողութիւններ են, և որքան կերևի, ատոնք վերջիններս ըլլալու սահմանուած չեն։ Համիդ Հայաստանը առանց հայու ձգելու իր քաղաքականութեան միջոցներէն մէկն ալ քիւրդին և թիւրքին կողմէ հայուն դէմ ցեղային սոսկալի ատելութիւն մը մնուցանելն ըրած և յաջողած էր։ Ամենուրեք այդ ատելութեան զոհ կերթար հայը, սպաննուելով և թալանուելով, և կառավարութենէն ալ պաշտպանութիւն չէր գտներ։ Ընդհակառակը, քիւրդին համար անպատիժ հայ սպաննել և թալլելը սովորական գործ մը դարձաւ, որ, դժբաղդաբար, նոր րէժիմին ներքև ալ կը շարունակուի։ Հին րէժիմի օրով Համիդ յայտնապէս կը քաջալերէր քիւրդը. նոյն բանը թէև չենք կրնար ըսել նոր րէժիմին համար, բայց հիմա ալ իրարու յաջորդող կառավարութիւններէն և ոչ մէկը կրցաւ պէտք եղած ուժը և կորովը ցոյց տալ քիւրդ բէյերուն դէմ՝ պաշտպանելու համար անզէն հայերը։ Ասոր պարզ օրինակ մը տամ. վերջերս Խարբերդի կուսակալ անուանեցին իր արդարասիրութեամբ ծանօթ անձ մը՝ Ջէմալ-բէյը։ Ջէմալ-բէյ պաշտօնի գլուխ անցնելուն պէս փորձեց սանձ մը դնել աշիրէթներու շահատակութեանց։ Քիւրդ բէյերը ըմբոստացան և Բ. Դուռը ստիպուեցաւ պաշտօնանկ ընել Ջէմալ-բէյը։ Ըստ իս՝ ցորչափ անիրաւեալը զօրաւոր կերպով չի պաշտպանուիր, անիրաւողն ալ օրինակելի կերպով չի պատժուիր, անիրաւութեանց առջևը չառնուիր։

Թղթակից.—Ձե՞ք կարծեր որ այս անվերջ սպանութեանց մէջ հայերն ալ իրենց յանցանքը ունենան։

Առաջնորդ. Ամեն հաւանականութեան մէջ պատճառ մը փնտռելու է։ Հայերը ինչ պատճառ կրնան ունենալ՝ տեղի տալու, որ ջարդուին, քանի որ ցարդ ջարդուողը, թալլուողը, առևանգուողը հայը միայն եղած է։ Ընդհակառակը, հայը ամեն պատճառ ունի հեռու փախչելու քիւրդէն, քանի որ գիտէ, թէ քիւրդը անպատիժ պիտի կրնայ ամեն չարիք գործել։

Թղթակից.—Կը կարծէ՞ք թէ այս չարեաց առաջքը պիտի առնուի բարենորոգումներով։

Առաջնորդ.—Հայուն դէմ գործուած սպանութեանց և աւարառութեանց առաջքը առնելու համար բարենորոգումի պէտք մը չկայ։ Կը բաւէ որ կառավարութիւնը հաստատապէս մտադրէ քիւրդը զսպելու, և հանդարտութիւնը ինքնին կը հաստատուի։ Քիւրդը այն [illegible]

ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

«Հօրիզօն» թերթը իր վերջին համարում շտապում է հայ քաղաքական պատմագրողի դեր ստանձնել և դատաւորի քղամիտ հագած ստուեր գցել «Մշակի» քաղաքացիական-գաղափարական փայլուն գործունէութեան շրջաններից մէկի՝ 1906—7 թւականների վրա։

Բարեբաղդաբար՝ մենք ապրում ենք գիտակցութեան և հասարակական արթնութեան ժամանակում և բանսարկուստասպելները ոչ ոքի այլ ևս մոլորեցնել և խաբել չեն կարող։ «Մատնիչ», «դաւաճան» բառերով ահաբեկումներ առաջ բերելու, ժողովրդի մաքերը պղտորելու, ազնիւ գործողներին բօյկօտներ յայտարարելու և ռազմական որոտընդոստ սպառնալիքներ կարդալու օրերն անցան։

Ժողովրդական գործողների այն ազնիւ և բիւրեղ գաղափարական մասը, որը խմբված «Մշակի» շուրջ, տարաւ իր ուսերի վրա ժողովրդի խղճի, սրտի, զգացմունքի և զարգացման իրաւունքի ազատագրութիւնը, լաւ գիտէր թէ որքան դժուար և ծանր գործի է ձեռնարկում, որքան տանջանք, տառապանք և զոհաբերութիւն է նա իր վրա վերցնում. բայց նա անձնուէր և յօժարակամ յանձն առաւ ամեն մի ծանրութիւն հասարակական արդար գործը պաշտպանելու, ժողովրդի ազատագրական անձեռնմխելիութիւնը ապահովելու։

Եւ հասարակութեան լուսաւոր մասը՝ չը նայելով սպառնական դժոխային պայմաններին՝ գնահատեց իր անձնուէրների այդ գործունէութիւնը, ընդգծելով այն փառաւոր հերոսական ջանքերը, որով գործողները գցեցին իրանց հասարակական վտանգված ասպարէզը ժողովրդական ազատ միտքը, ազատ կամքը և ազատ խիղճը ապահովելու։

Եւ «Մշակի» քառասնամեակի օրը հայ հասարակութեան բազմաթիւ շրջանները եկան վկայելու, թէ որքան ճիշդ էր լուսաբանված «Մշակի» կողմից հասարակական ակէտի դիրագնօզը և որքան նպատակայարմար և ազգային էր ծրագրված նրա գործելակերպը։

Եւ քանի պատմութիւնը աւելի տաբեթւեր համարէ, այնքան աւելի ու աւելի պէտք է փայլի «Մշակի» գործունէութեան այդ շրջանը, որը կը մնայ մի հոյակապ էջ հայ հասարակական գիտակցութեան ասպարէզում, փրկարար իր ներքին էութեամբ, մաքրող իր բիւրեղային ազնիւ վերաբերմունքով, ոգևորիչ իր անձնուիրութեամբ և սքանչելի իր գաղափարական հարազատութեամբ։

Ա. Քալանթար

տալ քիւրդին դէմ։ Գալով բարենորոգմանց, անոնք Անատոլուի մէջ անհրաժեշտ են ոչ թէ քիւրդը զսպելու համար, որ, ինչպէս տեսանք, շատ դիւրին բան է, այլ այդ կոյս և ցարդ նախնական վիճակին մէջ լքուած անմշակ երկիրը տնտեսականապէս և քաղաքականապէս դրախտ մը դարձնելու համար։

Թղթակից.—Կը կարծէ՞ք թէ այդ իմաստով բարենորոգում մը՝ թիւրք կառավարութիւնը ինքնին ընելու կարող ըլլայ։

Առաջնորդ.—Պաշտօնիս և դիրքիս բերումով յաճախ առիթ կունենամ մտերմական տեսակցութիւններ ունենալ կառավարական բարձր պաշտօնատարներու հետ։ Գրեթէ առանց բացառութեան ամէնքն ալ մեծ ցաւով ու անկեղծութեամբ յայտարարած են, որ իրենց ամենէն մեծ դժբաղդութիւնը պետական մարդ չունենալը եղած է։ «Համիդ,—կըսեն,—երեսուն տարի թող չտուաւ որ մարդ հասնի. ինչպէս կուզէք որ այսօր մենք մարդ ունենանք այս պետութիւնը կառավարելու»։ Իրենց խոստովանութենէն իսկ կերևի թէ ի վիճակի չեն առանձինն բարենորոգում ի գործ դնելու։

Թղթ.—Կը կարծէք թէ թիւրքերը անկեղծօրէն փափագող ըլլան Անատոլուի բարենորոգմանց։ Ի՞նչ կը խորհիք վերջերս յայտնուած այն կարծիքի մասին, թէ եւրոպական հակակշիռ չպիտի ընդունին։

Առաջն.—Այսօր կառավարութեան գլուխ գտնուողները մօտէն չճանչնալուս, չեմ գիտեր թէ ինչ է իրենց անհատական մտայնութիւնը։ Բայց չեմ կրնար հաւատալ, որ խելքը գլուխը եղող մէկ թիւրք գտնուի, որ հակառակ ըլլայ բարենորոգմանց։ Ռումէլիի տխուր օրինակը չափազանց թարմ ըլլալուն, յուսալի է որ ամենէն մոլեռանդներն անգամ դեռ զայն մոռցած չըլլան։ Խնդիրը բարենորոգում ընելուն կամ չընելուն վրայ է։ Եթէ բարենորոգումը կրնան առանձին ընել, թող ընեն. իսկ եթէ չեն կրնար, պէտք է թոյլ տալ որ ուրիշները ընեն, որովհետև ինչ որ ալ ըլլայ բարենորոգում չըլլալուն պատճառը, հետևանքը անխուսափելիօրէն նոյնն է։ Ռումէլիի բաղդակից ըլլալ։

Թղթ.—Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Եւրոպայի մէջ Նուպար-փաշայի գործունէութեան մասին։

Առաջն.—Ըստ իս՝ Պօղոս Նուպար-փաշա շատ մեծ հայ մը ըլլալուն չափ մեծ օսմանցի մըն է. օսմանեան կառավարութիւնը պէտք է երախտապարտ յիշէ անոր անունը, որ բանը-գործը թողած ամիսներէ ի վեր ամէն օրինական միջոցներով կաշխատի օսմ. պետութեան գոհարը եղող Անատոլուի մէջ բարենորոգում մտցնել տալով զայն փրկելու։ Անատոլուի բարենորոգումէն հայը երկրորդաբար պիտի օգտուի, իսկ առաջին օգտուողները պիտի ըլլան երկիրը և պետութիւնը։

Թղթ.—Ստոյգ է, թէ Պօղոս Նուպար-փաշա հայոց համար տեսակ մը ինքնօրինութիւն ձեռք բերելու փափագող է։

Առաջն.—Ազգային և պետութեան կարգ մը իմաստակ թշնամիներ այդպիսի տարաձայնութիւն մը հանեցին։ Վերջերս ալ չը քաշուեցան ըսելու, թէ Պօղոս-փաշա գործակից է Շէրիֆ-փաշայի։ Պօղոս-փաշա հրապարակային յայտարարութիւններով սքանչելիօրէն հերքեց այդ քսու զրպարտութիւնները և բարձրագոչ յայտարարեց, որ սկիզբէն ի վեր հայուն ուզածը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ կեանքի, ինչքի, պատուի և աշխատելու ամենատարրական իրաւունքները։ Կը կրկնեմ, որ Պօղոս-փաշա միայն հայոց համար չէ որ կը պահանջէ այս իրաւունքները, այլ բոլոր բնակչութեանց համար, ինչ կրօնքի կամ ցեղի որ ալ ըլլան, և անտարակոյս պիտի ըլլայ Անատոլուի փրկութիւնը։ Մեծապէս ցաւալի է, որ կարգ մը թիւրքեր, փոխանակ զգալու այս ճշմարտութիւնը և քաջալերելու Պօղոս-փաշան, զանի վարկաբեկել կաշխատին, կարծես երկիրը կործանել մտադրած ըլլալով։

Թղթ.—Արդեօք հայերը փափագող են, որ Ռուսիա գրաւէ Հայաստանը։

Առաջն.—Ցանոյն բովանդակ հայութեան կարծիքը յայտնելու իրաւասութիւն չունիմ. սա միայն կրնամ ապահովցնել, որ հայը կեանքի, ինչքի, պատուի և աշխատութեան իրաւունքէն ուրիշ բան խնդրած չունի։ Ի հարկէ, ուր որ գտնէ այս բաները, հոն մնալ կուզէ։ Ասիկա մարդկային տարրական զգացում մըն է, և հակառակը ոչ ոք կրնայ պահանջել։ Հայը, իբր այս երկրին զաւակը, ի սրտէ փափագող է երկրին բարելաւման և յառաջդիմութեան և այդ մասին ձեռքէն եկածն ալ կընէ և պիտի ընէ։ Մնացեալը Աստուծոյ գիտնալիք բանն է։

Թղթակիցը տակաւին հայոց եկեղեցւոյ, պատմութեան, ճարտարապետութեան, վաճառականութեան և այլոց մասին զանազան հարցումներ ուղղելէ վերջ հրաժեշտ առեր է առաջնորդէն, իր խորին շնորհակալութիւնները յայտնելով սրտաբուխ ընդունելութեան մասին և խոստանալով որ այս խօսակցութիւնը գրեթէ նոյնութեամբ պիտի հաղորդէ իր թերթին։

(«Դաշինք»)

Այս տեսակցութեան առիթով Իթթիհատի օրգաններից մէկը, «Թանին», ի միջի այլոց գրում է հետևեալը, որը իր էջերում թարգմանաբար առաջ է բերել Կ. Պօլսում հրատարակվող «Հառաջայնը», որից և արտատպում ենք մենք.

«Իզմիրի հայոց առաջնորդին յայտարարութիւնները դարձեալ ուշադրութեամբ և ցաւով կարդացինք։ Առաջնորդը ամենածանր խօսքեր կընէ քիւրդ ցեղին համար, որ ծանօթ է իր ընտիր առաքինութիւններով։ Արդեօք, առաջնորդը չէ՞ կրցած մտածել, թէ իր նախատալից և գրգռիչ խօսքերը ինչ վնասակար արդիւնքներ առաջ պիտի բերեն։ Մէկ կողմէն կառավարութիւնը կաշխատի քիւրդերը և հայերը համերաշխեցնել, միւս կողմէն ալ կրօնական պետ մը օտար թերթի մը անխոհեմ յայտարարութիւններ կընէ։ Օսմանեան զգացումներուն հետ կարելի չէ հաշտեցնել սրբազան առաջնորդին այն խօսքը, թէ «հայերը ուր որ գտնեն կրօնքի, պատուի և ինչքի ազատութիւն, հոն կուզեն ապրիլ»։ Պէտք չէ մոռնալ, որ այս խօսքերը մանաւանդ «Нов. Время»-ի թղթակցին կը խօսուին։

«Ասկէ գրեթէ 3 տարի առաջ միւշիր Օսման-փաշա արևելեան նահանգներուն մէջ քննութիւններ կատարած պահուն մասնաւոր հաւաքոյթի մը մէջ հայերուն կարգ մը խրատներ տուած էր. ասոր վրայ հայ մամուլը աններելի եայղարա (?) մը թող տուած էր։ Մինչդեռ սրբազան առաջնորդին խօսքերը Օսման-փաշայի անկեղծ խրատներուն հետ չբաղդատուելու աստիճան ծանր են։ Այս կարգի տարօրինակ խօսքերու հանդէպ հայ թերթերը ինչո՞ւ համար կը լռեն։ Ասիկա գիտնալ կուզէինք։ Մենք չենք ուզեր հաւատալ, որ Իզմիրի սրբազան առաջնորդը այսպիսի յայտարարութիւններ ըրած ըլլայ, ուստի սպասենք, որ հերքէ զանոնք»։

ԹԻՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ՌԷՖՈՐՄՆԵՐԸ*)

III

Տնտեսական, սօցիալական և քաղաքական իրաւահաւասարութիւնը ճանաչվում է որպէս փոքր ազգերի կուլտուրական առաջադիմութեան։ Սրա հետ մէկտեղ անհերքելի ճշմարտութիւն է նաև այն, որ միշտ ուժեղ են եղել և այսօր էլ ուժեղ են այն պետութիւնները, որոնք իրենց ժողովրդով հանդերձ կանգնած են կուլտուրական ամուր հողի վրայ։

Այս պարզ և իրականութեան մէջ էլ տեսանելի ու շօշափելի ճշմարտութիւնն է, որ մեզ և ամենքին թելադրում է խորհուրդ տալ Թիւրքիային, որ նա բարեկարգի իր երկիրը, իրաւակարգ մտցնի իր պետութեան մէջ և այլն, հաւատացնելով որ Թիւրքիայի փրկութիւնը միայն այդ բանի մէջն է։

Մենք իր տեղում ասացինք, որ այս ճշմարտութիւնը իր ստուերը ունի, որի մասին լսում են ամենքը, որպէս լսում են թիւրքերը իրենց խորհրդաւոր «բայցի» մասին։

Խօսելով ռէֆօրմների փրկարար նշանակութեան մասին, մենք չենք աւելացնում, որ ամեն մի օրէնք, իրաւակարգ, որ կոչված է վնասաւոր չարիքներ արմատախիլ անել, բնականաբար վնասակար ու անտանելի է նրանց, որոնք իրենց ապօրինութիւններով առիթ են տուել նման օրէնքների ու կարգերի մշակման։ Այդպիսի օրէնքի կիրարկման դէպքում, չարագործները, եթէ սրանք ընդունակ չեն իրենց գոյութիւնը այլ կերպ պահպանելու, կամ ըմբոստանալով նոր կարգերի դէմ՝ տապալում են նրանց, կամ կամաց կամաց կործնում-անյայտանում են կեանքի ասպարէզից։

Ռէֆօրմների կիրառութիւնը Թիւրքիայում նոյն հետևանքը կունենայ։ Մեր համեստ կարծիքով, ձրիակեր և ալան-թալանի սիրահարների թիւը Թիւրքիայում այնքան մեծ է, որ առանց Եւրոպայի միջամտութեան այնտեղ ոչ մի բարեկարգութիւն հաստատվել չէ կարող, թէկուզ օսմանեան կառավարութիւնը այդ բանը ցանկանալիս էլ լինի։

Իսկ ինչ հետևանք կը ստացվի, եթէ ռէֆօրմների կողմը աւելի ուժեղ հանդիսանալով՝ անհնարին դարձնի որևէ ըմբոստացում նոր կարգերի դէմ։

Մեր կարծիքով՝ ռէֆօրմները, որոնց հիմքը կազմում են իրաւունքների հաւասարութիւն, կեանքի ու գոյքի ապահովութիւն, քաղաքացիական ու հասարակական գործունէութեան ազատութիւն, քաջալեր տնտեսական ու կուլտուրական ձեռնարկների և այլն, և որոնք միևնոյն ժամանակ կոչված են վերջ դնելու Թիւրքիայի աւանդական աւազակութիւններին, ալան-թալանին, ջարդ ու հալածանքին, ձրիակերութեանը, կաշառակերութեանը և այլն՝ սրանք կոչված են նաև արմատականապէս լուծելու թիւրքական հարցը, չափազանց խաղաղ ու բնական ճանապարհով, առանց արիւնի, առանց հասարակական կամ քաղաքական սուր տագնապների, միայն թէ ոչ յօգուտ Թիւրքիայի։

Այս համոզմունքով կարելի է բացատրել այն խորհրդաւոր «բայցը», որի մասին լսում են Թիւրքիայի ղեկավարող շրջանները։

Ի՞նչ է արել օսմանեան կառավարութիւնը իր միլիոնաւոր հպատակների համար։

Ոչինչ։

Նա տարիների ընթացքում փորձ արե՞լ է մահմեդական խաժամուժ ամբոխից շատ ու քիչ օրինաւոր քաղաքացիներ ստեղծելու, եթէ ոչ քաղաքակիրթ ու կուլտուրական քաղաքացիներ, գոնէ որոշ չափով պատրաստ նման գաղափարի սերմերն ընդունելու ու աճեցնելու։

Ո՛չ։

Բայց սրա հակառակ, օսմանեան կառավարութիւնը սկզբից ի վեր միշտ աշխատել է ամբոխի մէջ հրահրելու նրա վայրենի բնազդները, ազգային ու կրօնական մոլեռանդութիւնը, որպիսի քաղաքականութիւն շարունակում է մինչև այսօր։ Որպէս ապացոյց՝ Թիւրքահայաստանում տեղի ունեցած դժոխային տեսարանները, որոնց հեղինակները ոչ միայն չեն պատժվել ու չեն պատժվում, այլ և խրախուսվում, քաջալերվում են կառավարութեան կողմից։

Եթէ յետադարձ ակնարկ ձգենք Թիւրքիայի անցեալի վրա, կը տեսնենք, որ սկզբում նա հանդէս է եկել որպէս զինուորական խուժանավարական միութիւն և հրով ու սրով է կատարել իր նուաճումները։ Ապա հաստատվելով Բալկանեան թերակղզում, նա՝ ստրճանաբար կազմակերպվելով՝ զինուորական խուժանավարութիւնից դարձել է զինուորական պետութիւն, որպիսին շարունակում է մնալ մինչև այսօր։ Եւ որպէս այդպիսին՝ բնականաբար նա իր հետ չէ բերել ոչ սեփական կուլտուրա, ոչ ճարտարապետութիւն, ոչ գիր ու գրականութիւն և ոչինչ. այլ բերել է իր հետ իր միակ ունեցածը՝ սուր ու հուր, արևն ու սարսափ, որպիսի զէնքերով էլ տիրապետել է կուլտուրական անցեալ ունեցող ազգերին։

Թիւրքիայի մահմեդական տարրը բացառապէս եղել է կամ զինուորական կամ զինուորական պէտքերի մատակարար, ըստ հարկին և՛ մէկը, և՛ միւսը։

Շատ հասկանալի է, որ զինված հորդաներին պահելու ու կերակրելու հնարաւորութիւն չէր կարող ունենալ օսմանեան կառավարութիւնը պետական գանձարանի հաշւով։ Բայց չէր էլ կարող քաղցած պահել։ Կարիքը մարդուն հնարագէտ է դարձնում. եթէ պետութեան գանձարանում չը կայ դրամ, իսկ շտեմարաններում հաց և հագուստ, հօ կայ րայա, որի գոյքն ու աշխատանքը ըստ շարիաթի տիրապետողին է պատկանում։

Եւ զինված խուժանը սկսեց թալանել և րայայի աշխատանքով պահպանել իր գոյութիւնը, իսկ կառավարութիւնը լուռ համաձայնութիւն տուեց խուժանի վարմունքին։

Բոլորովին նոր բան չէ այն, որ րայան զուրկ է պետական օրէնքի պաշտպանութիւնից, իսկ մահմեդական տարրը իրաւունք է համարում կողոպտելու նոյն րայային, ըստ հարկին իր քէֆի ուզած և համճարի յղացած բռնութիւնները գործադրելով նրա վրա։ Այս բանը կատարվել է Թիւրքիայի տիրապետութեան օրից սկսած։ Դա դարձել է օրէնք պետական պաշտօնեաների համար և անխախտ համոզմունք՝ մահմեդական ժողովրդի մէջ։

Փոխել դարերի ընթացքում տիրապետող կարգերն ու համոզմունքները, երկրի մէջ մտցնել իրաւահաւասարութիւն՝ նշանակում է միանգամից փոխել Թիւրքիայի միլիոնաւոր մահմեդականների գոյութեան պայմանները, սկսած բարձրաստիճան պաշտօնեաներից մինչև յետին ոստիկանը և կալուածատէր աղաներից ու շէյխերից մինչև վերջին համալը։

Սա նշանակում է՝ ձուկը ջրից դուրս հանելով, ցամաքը նետել։

Ի հարկէ Թիւրքիայից պահանջվող ռէֆօրմները բացառապէս հայ տարրի համար չեն, այլ հօգուտ վիլայէթներում ապրող բոլոր ազգերի ու ցեղերի համար, բայց չը պէտք է մոռանալ, որ ռէֆօրմների բարիքներով կարող են օգտվել միայն նրանք, որոնք կոչված են կուլտուրական խաղաղ կեանքով ապրելու։

Ա. Յ. Մուրադեան

Սամարղանդ

*) Տես «Մշակ» № 152.

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ԳԺՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

12 յուլիսի

Աթէնք.—Աթէնական գործակալութիւնը հաղորդում է, որ յունական զօրքը աջ թևի վրա շարունակում է հալածել թշնամուն։ Թշնամին նահանջեց Մահօմիից այն կողմ։ Բօլգարները հրդեհեցին մի քանի գիւղեր, որպէսզի դժուարեցնեն յոյն զօրքերի առաջխաղացութիւնը։ Ձախ թևի վրա բօլգարները պարտութիւն կրեցին և նահանջում են ամբողջ ճակատի վրա դէպի Տրիւկօվօ-Սանջարօվօ, հալածվելով յոյներից։

Սօֆիա.—Բօլգարական գործակալութիւնը հաղորդում է, որ յոյները մօտեցան Բանսկօյ և Դօբրինիշտա գիւղերին, բայց յետոյ նորից նահանջեցին դէպի հարաւ։

Բէլգրադ.—Սերբերը պաշարեցին Վիդինը։ Թէև քաղաքը պաշտպանված է բնական դիրքով, բայց և այնպէս պաշարումը չէ կարող երկար տևել։ Գեներալ Կուտինչևի զօրքերը անձնատուր լինելու մօտ են։ Պիրօտի մօտերքում սերբերը անցան բօլգարական սահմանը և գրաւեցին Եստրաչուկան և Գօլեմա-Գլավայի բարձունքները։

Աթէնք.—Լուրերին նայելով բօլգարները մաքրեցին Դէդէ-աղաչը։

Աթէնք.—«Գեստիա» լրագիրը ասում է, որ Կոնստանդին թագաւորը, պատասխանելով ռումինական թագաւորի հեռագրին, բացատրել է այն պատճառները, որոնց հիման վրա մերժում է առաջարկված զինադադարը, որը կարող է տեղի ունենալ այն ժամանակ միայն, երբ Բօլգարիան կընդունի դաշնակից պետութիւնների պայմանները։ Աթէնքի գերմանական զինուորական կցորդը իր կառավարութիւնից հրաման է ստացել քննելու Մակեդօնիայում բօլգարների կատարած գազանութիւնների փաստերը և հետևանքների մասին զեկուցագրել։

Աթէնք.—Աթէնական գործակալութիւնը հաղորդում է. «Ռուսաստանի բարեկամական առաջարկութիւնը Աթէնքում և Բէլգրադում նպատակ ունի պահանջել, որպէսզի զինադադար լինի՝ ի նկատի առնելով Բօլգարիայի կրիտիկական վիճակը և դրանից էլ ծագող ընդհանուր ստատուս-քուօին ուղղված լուրջ սպառնալիքը։ Ռուսաստանին հետևեց նոյն նպատակով նաև Աւստրիան»։ «Գեստիա» լրագիրը վկայում է, որ յունական և սերբիական կառավարութիւնները պատասխանել են, որ նրանք հնարաւորութիւն չունեն զինադադար անելու, մինչև որ նախնական հաշտութիւնը չը ստորագրվի, որովհետև այլ ևս չեն հաւատում Բօլգարիային։

Սկօպլէ.—Նէշ գնաց Սօֆիայի յունական նախկին դեսպան Պանասը խաղաղութեան բանակցութիւններին մասնակցելու նպատակով։ Երէկ էլ գնաց չեռնօգօրական մինիստր-նախագահ Վուկօտիչը։

Վիեննա.—«Պօլիտիշէ-Կօրրեսպօնդենցի» ստացած տեղեկութիւնների համաձայն Յունաստանի և Սերբիայի խուսափողական վերաբերմունքը դէպի պատերազմական գործողութիւնները դադարեցնելը անբաւականութիւն է առաջ բերել Բուխարէստում։ Բալկաններում հաւասարակշռութիւն ստեղծելու նպատակը պէտք է համարել հասած։ Իրերի դրութիւնը այնպիսի բնոյթ է ստանում, որ երբ հարց է ծագում բալկանեան հաւասարակշռութիւնը պաշտպանել Յունաստանի և Սերբիայի անչափաւոր պահանջներից։

Բուդապեշտ.—Ունգարական լրագիրները երկիւղ են յայտնում Աւստրո-Ունգարիային միշտ անհանգստացնող Սերբիայի մեծանալու առիթով։ «Բուդապեստեր-Տագեբլատը», խօսելով Ռումինիայի ղեկավարութեամբ բալկանեան նոր դաշնակցութիւն կազմվելու մասին, ասում է, որ Աւստրո-Ունգարիան պէտք է ձգտի մերձենալ այդ դաշնակցութեանը։

Պորտ-Սայիդ.—«Պրէսս-Բիւրօն» հաղորդում է. «Խնամակալը շնորհաւորական հեռագիր է ուղարկել մեծ վեզիրին Ադրիանուպոլիսն ու Կըրք-Քիլիսէն գրաւելուն համար»։

Կ. Պօլիս.—Ազգային պաշտպանութեան կօմիտէն կոչ ուղղեց ազգաբնակութեանը, հրաւիրելով Ադրիանուպոլիսը վերցնելու առիթով գոհացողական մաղթանքներ կատարել մզկիթներում և հայրենասիրական ցոյցեր կազմակերպել զինուորական մինիստրութեան հրապարակի վրա։

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

(ԼՐԱԲԵՐԻ ՄԸ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ)

—o—

ԲԱՂԴԱԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կ. Պօլիս, 5 յուլիս

Թիւրքիոյ բնակիչները խաղաղութիւնը վերջնապէս ողջունելու յոյսով տարուբերուելէ յետոյ դարձեալ պատերազմ կողջունեն։

Բալկանեան կնճռոտութիւններէն օգուտ քաղելու համար, Թիւրքիա դարձեալ պատերազմի մէջ կը նետուի։

Արդէն հիմա բանակը անցած է Միդիա-Էնոս ուղիղ գիծը և կառաջանայ դէպի Էդիրնէ և Կըրք-Քիլիսէ։

Հինգ պետութիւնք իրարու ձեռքէ կը յափշտակեն Բուլղարիոյ կենդրոնին դանակ դնելու փառքը, իրենց բանակներն առաջացնելով Բուլղարիոյ սիրտը։

Քաղաքական զարհուրելի սխալ մը—զոր պէտք է խոստովանիլ, թէ ըրաւ Բուլղարիա—այսօր իր յաղթանակի իրաւունքներէն կը զրկէ Բուլղարիան, որ քաղաքակիրթ մարդկութեան անսահման համակրութիւնը վայելելէ յետոյ՝ իբր ազատարար պատերազմի մը ղեկավարը՝ այսօր կարժանանայ անոր քամահրանքին իբր նախաձեռնարկը եղբայրասպան պատերազմի մը։

Բուլղարիոյ այս ձախող քայլը արևելեան խնդրոյն վրայ ալ պիտի ունենայ իր դառն ազդեցութիւնը, և Մերձ. Արևելքի մասին կատարուելիք ամեն կարգադրութիւն պիտի յապաղեցնէ և ուշացնէ։

Մասնաւորապէս Թիւրքիոյ խլրտումը և Իթթիհատին ձեռք բերած յաջողութիւնը՝ քաղաքակիրթ մարդկութեան համար վնաս մըն է։

Եւրոպական կառավարութիւններն ալ, որ աշխարհի ղեկը իրենց ձեռքերուն մէջ ունենալու ինքնահաւանութեամբ կը սնքային, տեսնուեցաւ աւելորդ անգամ ևս, թէ անզօր էին նոյնիսկ խօսք հասկցնելու բալկանեան փոքր պետութիւններուն և ընկճուած ու նուաստացած Թիւրքիոյ, որ այսօր արհամարհելով Եւրոպան՝ անոր որոշած սահմանագիծը կանցնի, ինչպէս միւս փոքր պետութիւնները մերժած էին հնազանդիլ Եւրոպայի հեղինակութեան և յորդորներուն։

Ասիկա տեսակ մը սնանկութիւն է եւրոպական քաղաքականութեան, որ երբեմն աւելի հեղինակաւոր ըլլալ կը թուէր։

Եւ եթէ այս եղբայրասպան պատերազմը դեռ շարունակուի հակառակ Եւրոպայի կամքին, եթէ Թիւրքիա առաջանայ հակառակ իրեն եղած պարտաւորութիւններուն և Եւրոպա անզօր մնայ բան մը ընելու, այլ ևս Եւրոպայի հեղինակութիւնը կրնայ կորսուած համարուիլ։

Այն ատեն՝ բնական է, թէ հայերը և արաբները ապահով կրնան ըլլալ, թէ միևնոյն եղանակով Եւրոպայի հաւաքական կամքին դէմ կրնայ ելնել Թիւրքիա և մերժել Սուրիոյ և Հայաստանի համար Եւրոպայի [illegible] բարենորոգմանց մասին [illegible] իրաւունքը, և Եւրոպա յայտնէ թէ ոչինչ պիտի ընէ։

Հիմա ամենէն աւելի վճռական օրերու մէջ կապրինք։ Հիմա մեր աչքերու առջև տեղի կունենան իրողութիւններ, որոնցմէ կրնանք մեծապէս օգտուիլ, եթէ քիչ շատ տեսնելու կարողութիւն ունենանք։

Նախ՝ օրինակ պէտք է առնել երախտամոռաց Բուլղարիայէն, որուն գլխաւոր դժբաղդութիւնը այն եղաւ, որ իր ճշմարիտ բարեկամը ուրացաւ և նետուեցաւ գիրկը ուրիշի մը, որուն խորհուրդները միայն շահախնդրութենէ կրնային թելադրուած ըլլալ։

Պատիժը չարաչար կը կրէ։

Մեր բնական բարեկամները լքանելով, մենք ալ գիտենք թէ 1878-էն մինչև 1908 որքան սոսկալի պատժուեցանք։ Օգտուինք Բուլղարիոյ ստացած դասէն և մեր բնութեան մէջ չսխալինք։

Դարձեալ պէտք է դիտել իրերը պարզութեամբ ու զգուշաւորութեամբ։

Եւրոպայի հեղինակութիւնը յարգուելէն կախում ունին մեր ապագան և մեր յաջողութիւնները։ Այդ հեղինակութիւնը եթէ յարգուի Բալկանի մէջ, կրնանք ապահով ըլլալ, թէ պիտի յարգուի նաև Փոքր-Ասիոյ մէջ։

Եթէ հոն անզօր պիտի մնայ, տարակոյս և կասկած չկայ, թէ նաև անզօր պիտի դառնայ Փոքր-Ասիոյ մէջ։ Հետևաբար այս պատմական րոպէին պէտք է մեծ զգուշութեամբ շարժինք։

Իթթիհատը, հիմա աւելի քան երբեք զօրաւոր, խիզախ քայլեր կառնէ և, ինչպէս կը տեսնուի հիմա նոյնիսկ կը յանդգնի արհամարհել Եւրոպայի հեղինակութիւնը, ժողովրդային կամքին առջև իբր թէ տեղի տալով շարժած ցոյց տալով ինքզինքը։

Եւ եթէ այս անգամ ալ յաջողի, ինչպէս յաջողեցաւ Քեամիլ-փաշա տապալելու (յունուար 10), ինչպէս Մահմուդ-Շէվքէթ-փաշայի սպանութիւնը շահագործելու և հակառակորդները լռեցնելու, կրնայ այս յաջողութենէն զինովցած օրէ-օր աւելի յանդուգն և աւելի խիզախ դառնալ և, անըմբռնելի հակումներ ստանալով, բոլորովին օսմ. պետութեան բաղկացուցիչ տարրերը ճնշել և անոնց պահանջները անլսելի թողուլ։

Այս տեսակ հաւանականութիւն մը աղէտալի հետևանքներ կրնայ ունենալ մանաւորապէս միգի՝ հայոց համար, որոնք միակ քրիստոնեայ տարրը մնացին այս երկրին մէջ, շրջապատուած իսլամներէ։

Իթթիհատական դահլիճը յուլիս 10-ի խանդավառութիւններուն կցել կուզէ Էդիրնէի գրաւման խրախճանքը, որ մեծապէս կրնայ իսլամական աշխարհը խանդավառել և հրահրել։

Անգամ մը որ թիւրք զինուորը Էդիրնէ մանէ, շատ դժուար պիտի ըլլայ զայն անկէ դուրս հանել, և ահագին կնճռոտութիւններ առաջ կրնան գալ, որոնց լուծում մինչև ստանալը վայ Թիւրքիոյ բնակիչներուն։

Հայորդի

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՏԵՍԱԿԷՏԸ ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՎԵՐՋԻՆ ԳՈՐԾԵԼԱԿԵՐՊԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Թիւրքիայի վերջին գործողութիւնների առիթով ռուսական դիպլոմատիան կանգնած է հետևեալ տեսակէտի վրա. եթէ Ռուսաստանը թոյլ տայ թիւրք-բօլգարական սահմանագծի փոփոխութիւնը, այդ հիման

վրա պէտք է նաև փոփոխութեան ենթարկվեն ու քննվեն դեսպանների Լոնդոնի խորհրդակցութեան ընդունած որոշումները։ Եւրոպայի համաձայնութեան դէպքում Սերբիան կարող է պահանջել վերաքննելու ալբանական սահմանագիծը և հնարաւորութիւն ստանալ Ադրիատիք ծովը դուրս գալու, Չերնոգորիան՝ Սկուտարի հարցը քննել և այլն։ Բացի այդպիսի բարդութիւններից, Ռուսաստանը առարկում է Ադրիանուպոլիսը Թիւրքիային անցնելու դէմ և այն պատճառով, որ միջազգային պրակտիկայում կայ մի ընդունված սովորութիւն, որի համաձայն թիւրքերի ձեռքից դուրս եկած երկրի քրիստոնեայ ազգաբնակութիւնը, այլ ևս թիւրքական գերիշխանութեան տակ չեն կարող վերադառնալ։ Այդ քաղաքական շարժառիթներից և գլխաւորապէս ռազմական տեսակէտներից դրդված՝ Ռուսաստանը կարող էր ստիպել Թիւրքիային տեղի տալ ռուսական տեսակէտի հանդէպ ժամանակաւորապէս գրաւելով Թիւրքական երկրի մի որևէ մասը. այդ տեսակ գրաւումը կը ստիպէր Թիւրքիային յետ քաշել իր զօրքերը Միդիա-Էնոս գծից։ Եթէ Ռուսաստանը այդ քայլին չի դիմում, պատճառն այն է, որ նա չի կամենում խախտել Եւրոպայի համերաշխութիւնը։ Ռուսաստանը պարզ գիտակցում է, որ եթէ այդպիսի քայլ անելու լինի, նոյն էլ կանեն միւս մեծ պետութիւնները և ահա հարց կը ծագի Թիւրքիան բաժան-բաժան անելու, մի հարց՝ որից երկիւղ է կրում Եւրոպան. ուստի Եւրոպան Թիւրքիայի վրա ազդելու այնպիսի մի ձև պիտի ընտրէ, որը արգելք լինի Ռուսաստանի առաջխաղացմանը և հարկադրի Թիւրքիային խոնարհելու մեծ պետութիւնների կամքին։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

12 յուլիսի

Պետերբուրգ.—(Պաշտօնական)։ Յուլիսի 12-ից կայսերական պալատի մինիստրի հեռագիրը. «Նոցին Մեծութիւններ Թագաւոր Կայսրն ու Թագուհի Կայսրուհին, Թագաժառանգ և Մեծ Իշխան Ալէքսէյ Նիկոլայեվիչի ու Օգոստափառ Աղջիկների հետ միասին յուլիսի 12-ին բարեհաճեցին վերադառնալ Պետերհօֆից»։ Ստորագրեց կայսերական պալատի մինիստր գեներալ ադիւտանտ կոմս Ֆրեդերիկս։

—

Կրօնշտադտ.—Ժամը 5-ի սկիզբներին կայսերական «Ալէքսանդրիա» զբօսանաւը ուղևորվեց Նոր-Պետերհօֆ։ Զբօսանաւում գնում են Թագաւոր Կայսրը, Թագաւոր Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդորօվնան, գահաժառանգը և Օգոստափառ Աղջիկները։

—

Նոր-Պետերհօֆ.—Ժամը 5-ին մօտեցաւ «Ալէքսանդրա» զբօսանաւը, դիմաւորվելով պալատականների կողմից։ Նոցին Մեծութիւնները Օգոստափառ Զաւակներով մեկնեցին «Ալէքսանդրա» ամառանոցը։

—

Պետերբուրգ.—Ժանտախտի դէմ մաքառող յանձնաժողովը Սամարայի, Սարատովի և Ստաւրոպոլի նահանգները ժանտախտի կողմից համարեց անապահով։

—

Պարիզ.—Անգլիա գնալու համար ժամանեց սպանական արքայական զոյգը։ Նրանց դիմաւորելու նպատակով հաւաքվել էին կայարանում Պուանկարէն և Պիշօնը իրանց ամուսիններով։ Ելիսէյեան ապարանքում ի պատիւ բարձր հիւրերի մտերմական նախաճաշ տրվեց։

—

Լոնդոն.—Մի քանի սուֆրաժիստուհիներ, քաղաքը դիտելու եկած տուրիստներ ձևանալով, ներս մտան պարլամենտի շէնքը, բայց ճանաչվեցին և, կարճատև դիմադրութիւնից յետոյ, դուրս տարվեցին։

—

Պրէտորիա.—Կառավարութիւնը առաջարկեց բանւորներին երկու յանձնաժողով նշանակել քննելու հանքային բանւորների գանգատներն ու երկաթուղայինների պահանջները։ Կառավարութիւնը մերժեց անկարգութիւնները ճնշելու համար ձեռք առած միջոցները վերացնելու պահանջը։

—

Լիսաբոն.—Դոմոնդի թաղում ռումբի պայթիւնից փչացել են 5 երեխայ։

—

Սան-Խօզէ.—Կոստա-Րիկայում մեծ յուզմունք առաջ բերեց Վաշինգտոնից ուղարկված այն լուրը, թէ ստատսեկրետար Բրայէնը մտադիր է Հիւսիսային-Ամերիկայի հովանաւորութիւնը յայտարարել Կենտրոնական Ամերիկայի նահանգների վրա։ Լրագիրները լի են բողոքի յօդուածներով։ Հասարակական բոլոր խաւերում տեղի են ունենում բողոքի բազմամարդ միտինգներ։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

12 յուլիսի

Մուկդէն.—Պեկինից հրամայված է դուդուին ամեն կերպ աշխատել հասարակութեան մէջ պահել մանջուրական զօրքերը և թոյլ չը տալ որ խլրտումներ ծագեն Մանջուրիայում։ Զինւորներին արգելված է բացակայել զօրանոցներից։ Խիստ հսկողութիւն է նշանակված հիւրանոցների վրա։ Լրագիրներին արգելված է որևէ բան գրել հարաւայինների մասին։

Շանխայ.—Հարաւայինների նոր արձակումը զինանոցի վրա՝ 2000-ից աւելի նոր օգնական զօրքերով, դարձեալ յետ է մղված։ Լուսադէմին հիւսիսայինները դուրս եկան իրանց դիրքերից և հալածեցին ապստամբներին մեծ կորուստներ պատճառելով։ Լուր է պատում, որ վիրաւորված է գեներալ Ջէնցիմինը։ Կռիւը շատ յամառ էր։ Պատերազմական նաւերը իրանց թնդանօթների կրակով աջակցում էին զինանոցը պաշտպանողներին։ Այրվում է չինական թաղը։ Կալանաւորված են մի քանի ճապօնացիներ, որ Կարմիր Խաչի հովանու տակ նորից էին փորձ անում ռազմամթերքներ հասցնել ապստամբներին։ Լուր է պատում, որ Նանկինը գտնվում է հիւսիսայինների ձեռքում։ Աջող են վերջիններիս գործողութիւնները միւս տեղերում ևս։

—

Տօկիօ.—Պետ. Հեռագ. Գործ. Թերթակցին արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ յայտնել են, որ ճապօնական կառավարութիւնը մասնակցութիւն չունի 60 միլիօն փոխառութիւն կնքելու բանակցութիւններին, որը իբր թէ նպատակ ունի հարաւային Չինաստանի զօրքերին օգնութիւն հասցնել։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՄԵՆՍԿԻ ԲԱԶԱՐԻ ՀՐԱՑԱՆԱԶԳՈՒԹԵԱՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յուլիսի 11-ի դէպքի մասին հետևեալ մանրամասնութիւններն են հաղորդվում։

Յուլիսի 10-ին ոստիկանապետի պաշտօնավար կապիտան Ն. Գ. Ստրոյեվի մօտ եկան Ղազախի գաւառապետի աւագ օգնականը և նոյն գաւառի 2-րդ ոստիկանամասի պրիստաւը ու յայտնեցին, որ յունիսի մէջերքում Ղազախի լեռնամասում տաժանակիր աշխատանքներից փախած երեք հոգուց կազմված է մի աւազակախումբ, որը սպանութիւններով ու կողոպուտներով ահաբեկում է ազգաբնակութիւնը։ Ղազախի գաւառական ոստիկանութիւնը սկսեց հետամուտ լինել նրանց. աւազակները յուլիսի 7-ին արտակարգ գնացք նստեցին և եկան Թիֆլիս։ Հաղորդելով այդ մասին, նրանք խնդրեցին Թիֆլիսի ոստիկանութեան աջակցութիւնը աւազակներին բռնելու համար։ Կապիտան Ստրոյեվը համապատասխան կարգադրութիւն արեց 5-րդ քաղաքամասի պրիստաւին։

Յուլիսի 11-ին, ցերեկվայ ժամը երկուսի սկիզբներին, Վօրօնցովի արձանի մօտ, որտեղ սպասում էին Ղազախի գաւառական ոստիկաններն ու 5-րդ մասի պրիստաւը, եկաւ աւազակների մնալու տեղը պարզելու համար ուղարկված ոստիկանական գործակալը և հաղորդեց, որ նրանք գտնվում են գերձակի արհեստանոցում, բայց, շնորհիւ անգրագիտութեան և քաղաքին անծանօթ լինելուն, գործակալը չը կարողացաւ մատնանշել, թէ քաղաքի որ մասումն է այդ արհեստանոցը, յայտնելով միայն, որ նա գտնվում է արծաթեղէն իրերի մագազինների մօտիկ, որից 5-րդ ոստիկանամասի պրիստաւը եզրակացրեց, որ աւազակները թագնվում են Արմեանսկի բազարում, 4-րդ քաղաքամասում։ Ղազախի ոստիկանական պաշտօնեաների հետ խորհուրդ անելով, 5-րդ մասի պրիստաւը, պահանջելով ոստիկանների մի խումբ, իսկ ոստիկանական գործակալին հագուստը փոխած քաղաքապահի հետ միասին ուղարկեց արհեստանոցի մօտ հետևելու։ Նրանց ետևից բաւականաչափ հեռու տարածութեան վրա գնում էին հագցեալ ծածկազգեստ քաղաքապահներն ու ոստիկանական պաշտօնեաները։ Գործակալը ցոյց տուեց այն արհեստանոցը, ուր նստած էին աւազակները. իսկ հագուստը փոխած քաղաքապահները, նախապէս որոշված պայմանի համաձայն նշան արեցին, և արհեստանոցը, որ գտնվում էր Իւվելիրնի նրբափողոցում Սուրգունովի տանը, նոյնպէս և միւս՝ Օկօյեվսկայա փողոցը դուրս եկող տանը, անմիջապէս շրջափակվեցին քաղաքային ոստիկանախմբով և Ղազախի գաւառական պահակներով։ Բացի դրանից երեք ոստիկաններ էլ հսկում էին հարևան տան կտուրին։ Այն րոպէին, երբ ոստիկանները շրջափակեցին արհեստանոցը, որ պատկանում էր Ղազախի գաւառի բնակիչ Սողոմոն Վարդազարեանցին, ներսում բացի երկու աշակերտներից՝ 17 տարեկան Յակոբ Եսայեանից և 15 տարեկան Լևոն Սմբատեանից՝ ոչ ոք չէ եղել։ Աւազակները թագ էին կացել նկուղում, որը երեք անցք ունէր։ Երկու անցքը դէպի հարևան նկուղը և դուռը դէպի բակը փակված ու մեխերով ամրացված էր։ Մտնել արհեստանոցը չափազանց վտանգաւոր էր, որովհետև աւազակները զինված էին։

Ոստիկանութեան պահանջին՝ անձնատուր լինելու՝ աւազակները պատասխանեցին գնդակներ արձակելով։ Ոստիկանները ևս պատասխանեցին, բայց սրանց գնդակները չէին հասնում նպատակին, որովհետև այն նկուղը, ուր պահ էին մտել աւազակները, գտնվում է արհեստանոցի ետևում վերջինիս յատակից 3 արշին ցած։ Ապարդիւն գնդակաձգութիւնը տևեց 10 րոպէ, որի միջոցին բիկօշէտով ոտքից վէրք ստացաւ արհեստանոցից դուրս փախչող աշակերտ Յակոբ Եսայեան։ Որպէսզի աւազակներին ստիպեն անձնատուր լինելու, փորձեց ջրով լցնել նկուղը և այդ նպատակով էլ կանչվեց հրդեհաշէջ խումբը. բայց տեղը դիտելուց պարզվեց, որ այդ էլ աննպատակ կը լինէր։

Քառորդ ժամ յետոյ վերսկսվեց գնդակաձգութիւնը, որի ձայնից եկաւ Թիֆլիսի նահանգապետ Ա. Զ. Չերնեավսկին, ոստիկանապետի պաշտօնավար Ն. Գ. Ստրոյեվը, ոստիկանապետի օգնականի պաշտօնակատար Լէվաշօվը և խուզարկու-բաժանմունքի պետ Եարօսինսկին։ Ոստիկանապետի կարգադրութեամբ գնդակաձգութիւնը տևեց ընդհատումով մինչև ժամը 2-ը։

Մօտաւորապէս ժամը 4-ին աւազակներից մէկը, ըստ երևոյթին վիրաւորված, փորձեց ճեղքել շղթան, բայց հէնց որ դուրս թռաւ արհեստանոցից, սպանվեց ոստիկանների համազարկից։

Նկուղում մնացողներին առաջարկվեց անձնատուր լինել։ Առաջարկին աւազակները թիւրքերէն լեզուով պատասխանեցին խիստ հայհոյանքներով։ Գնդակաձգութիւնը վերսկսվեց։ Աւազակներին նորից առաջարկվեց անձնատուր լինել, խոստանալով չը սպանել։ Մի ժամից յետոյ, բոլորովին անզէն, երկուսն էլ անձնատուր եղան։

Նրանց խիստ խուզարկեցին, կապեցին թոկերով և ուժեղ պահակների հսկողութեամբ ուղարկեցին Մետեխի բանտը։

Կալանաւորվածների մօտ գտել են «Մաուզէր» տեսակի ատրճանակ, հինգ փամփուշտակալ լիքը փամփուշտներով։ Սպանվածը հագել էր երկաթուղային պահապանի համազգեստ։ Դիակի վրա նկատվել են 9 գնդակի վէրքեր։

Գնդակաձգութեան միջոցին ալ ձեռքի արմուկից ցած թեթև վիրաւորված է Ղազախի գաւառի 2-րդ մասի պրիստաւ Եաբալօվը և նոյնպէս թեթև ձախ ուսից՝ նոյն գաւառի ստրաժնիկ Մաշադի-աղա Ալիջանովը։

Դէպքի վայրն են եկել նաև դատախազի օգնական Ուանեցօվը, քննիչը, Թիֆլիսի նահանգ. ժանդարմների պետ Բեռօվը, Բաքուի քաղաքապետ գնդապետ Պ. Ի. Մարտինօվը և այլն։

Մետեխ տանելիս կալանաւորվածները թիւրքերէն հայհոյում էին եղել ուղեկցող ոստիկաններին և մահվան սպառնալիքներ տալիս Ղազախի ոստիկանական պահակներին։

Պարզվել է, որ աւազակները, գալով Թիֆլիս, յուլիսի 9-ին մտել են գերձակ Վարդազարեանի մօտ և շատ երեք չերքեսկա պատուիրել 3 օրում կարելու պայմանով։ 10-ին նրանք եկել են պրիմէրկա անելու և դէպքի օրը՝ ստանալու համար. բայց որովհետև բոլորովին պատրաստ չէ եղել, նստել են, որպէսզի պատրաստվելուն պէս վերցնեն ու գնան։ Ահա այդ միջոցին էլ վրա են հասնում ոստիկանները։

Մօտաւոր հաշւով ոստիկանութիւնը արձակել է այդտեղ հազարի չափ գնդակ։

Գնդակաձգութեան ամբողջ ժամանակ հարևան տների բնակիչները թագնվել են նկուղներում, կամ պառկել յատակների վրա՝ լուսամուտների տակ։ («Кавказъ»)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԱԽԱՇԽԱՐՀԻՑ

VII

Օգնեցէ՛ք...

Բաքու, 9 յուլիսի

Բաքուի հեռաւոր անկիւններից մէկում, Արմանի-քենդի մի ծայրում, մի փոքրիկ կեղտոտ սենեակում պառկած մահվան ճիրաններում տառապում է նախկին դերասան Գրիգոր Տէր-Յովսէփեանը։

Հայ հասարակութիւնը առ հասարակ շատ շուտ է մոռանում իր գործիչներին, մանաւանդ բեմական գործիչներին, որոնք բեմը թողնելուց յետոյ արդէն միանգամայն մոռացվում են ամենքից, որքան էլ որ նրանք աչքի ընկնող տեղ լինեն գրաւած հայ բեմի վրա։

Դեռ մի քանի տարի առաջ նոյն Արմանի-քենդում հիւանդ պառկած էր մեր բեմի լուսաւոր աստղերից մէկը, հանգուցեալ Մ. Աւալեանը, ամենքից մոռացված, ամենքի աչքից ընկած և այդպէս մոռացված էլ գերեզման իջաւ։

Եւ ահա այսօր նոյն տեղը հիւծված, հիւանդ ու անկարող պառկած է մի ուրիշ դերասան։

Տէր-Յովսէփեանը մեր բեմի փայլուն աստղերից չէ եղել. ճակատագիրը նրան մի համեստ բեմական աշխատող էր սահմանել, մէկը այն համեստ աշխատողներից, առանց որոնց բեմը գոյութիւն ունենալ չէ կարող։ Տարիների ընթացքում նա իր ուժերն ու եռանդն է նուիրել հայ թատրոնին և վերջի վերջոյ ստիպված է եղել հեռանալու բեմից իր ընտանիքին, իր կնոջն ու զաւակներին կերակրելու համար մի կտոր հաց ձեռք բերելու։

Եւ հայ բեմի աշխատաւորը ծխախոտի գործարանն է մտնում աշխատելու, ծխախոտի թունաւոր փոշին օդի է շնչում իր թոքերի մէջ ու... հիւանդանում։

Եւ այսօր նա պառկած է անկողնում մէն մենակ, ամենքից մոռացված, դեղի ու հացի կարօտ և մեռնում է, մեռնում է հայ բեմի համեստ աշխատաւորը, բողոքելով շրջապատի անտարբերութեան դէմ։

Եթէ հասարակական լայն խաւերին ծանօթ չէ Գր. Տէր-Յովսէփեանի անունը իբրև գաւառական բեմի համեստ գործիչ, յամենայն դէպս նա լաւ ծանօթ է արմանի-քենդցիներին և իրաւունք ունի նրանցից օգնութիւն սպասելու։

Նա Արմանի-քենդի «Արտիստական Միութեան» եռանդուն անդամներից մէկն է եղել 1906 թ., գործել է նաև տեղական Հասարակական Թատրոնում երկար ժամանակ միանգամայն ձրիաբար, իր ուժերը նուիրելով ժողովրդական գործին։

Արմանի-քենդի սիրողները բոլորն էլ ճանաչում են նրան, գործել են նրա հետ միասին, նրա հետ ձեռք-ձեռքի տուած, և այսօր նրանց կողմից ոճրագործութիւն է թողնելու իրանց նախկին ընկերոջը մէնմենակ, մահվան ու կարիքի ճիրաններում։

Արմանի-քենդի սիրողների վրա է ընկնում իրանց ընկերոջը, հայ բեմի համեստ գործչին օգնելու պարտականութիւնը. և միթէ նրանք ձեռքները ծալած, անտարբեր կանգնեն նրա տանջանքների մօտից, առանց օգնութեան ձեռք կարկառելու։

Հայ բեմի համեստ գործիչը մեռնում է։

Օգնեցէ՛ք, պարոնայք, նրան, ձեռք-ձեռքի տուած միջոցներ գտէք նրան և նրա ընտանիքին ազատելու սովի ճիրաններից, թեթևացնելու հիւանդ մարդու ցաւերը։

Թող ձեզնից ամեն մէկը մի չնչին աշխատանք գործ դնի, իր ժամերից մի քանիսը կորցնի և ընդհանուր ուժերով օգնութեան ձեռք կարկառվի տառապող մարդուն։

Օգնեցէ՛ք, պարոնայք, եթէ դեռ չէ մեռել ձեր մէջ մարդկային խիղճը։

Վաղարշակ Թումանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Երէկ, առ. ժ. 11-ին, փոխարքայի դիւանատանը տեղի ունեցաւ սառցարանական բիւրօյի նիստը փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական սենատոր Ն. Վատացիի նախագահութեամբ։ Զեկուցանում էր Ա. Քալանթար մինչև այժմ ձեռնարկված և այսուհետև կատարելիք գործերի մասին։ Բիւրօն, ի նկատի ունենալով ներկայ տարվայ դեկտեմբերի վերջերին Թիֆլիսում կայանալիք սառցարանական համագումարը, որոշեց միջնորդել մինիստրութեանը, որպէսզի պրօֆ. Գոլօմզինին ուղարկեն Կովկաս սառցարանական հետազօտութիւնների համար։ Բացի դրանից, որոշված է համագումարից մի ամիս առաջ կատարել փորձեր մսերի ցրտացման և սառեցման վրա։ Դիտաւորութիւն կայ սառեցման միջոցով անվնաս դարձնել մի քանի (ֆիննի) հիւանդութիւններով վարակված մսերը։

◆ Կովկասի շերամապահական կայարանը երկրագործական դեպարտամենտի յանձնարարութեամբ հաւաքել է 30 պուդ պախրակ թթենու սերմեր և ուղարկել հարաւային ռուսական անտառների վարչութեանը՝ այդ բոյսը այնտեղ աճեցնելու համար։

◆ Ինչպէս լսում ենք, քաղաքային գումարները վատնող գործակալ Մարգարեանին և նրան մեղսակից կօնտրօլեօր Մատինեանին, չը նայելով վատնած գումարը լրացնելուն, այնուամենայնիւ քաղ. վարչութիւնը օրինական պատասխանատուութեան է ենթարկելու։ Պարզվում է, որ Մարգարեանը գումարները ստանալիս է եղել երեք կտրոնով, որից երկուսը յետ են տացված, իսկ մէկը չէ ներկայացված մինչև այժմ էլ, պատճառաբանելով թէ կորած է։ Վարչութիւնը շուտով գրաւոր դիմում կանի Մարգարեանի մասին անստերերին՝ հրաւիրելով վճարած գումարների ստացական-կվիտանցիաները ներկայացնել ի ստուգութիւն։ Խօսվում է, որ Մարգարեանը շտապել է վերադարձնել մի քանիսից վերցրած փողերը և յետ ստանալ տուած կվիտանցիաները։ Գուցէ այդ շչուկները չափազանցված են, բայց յամենայն դէպս քաղաքային կօնտրօլը իր բոլոր ուշադրութիւնը պէտք է կենտրօնացնի այդ ցաւալի փաստը բոլորովին լուսաբանելու և առ հասարակ փարատի այն կարծիքը, թէ կօնտրօլը իր բարձրութեան վրա չէ։

◆ Քաղաքային էլեկտրաքարշային մասնաժողովի որոշման համաձայն՝ մի յատուկ յանձնաժողով, վարչութեան անդամ Մ. Ն. Աթաբէգեանի նախագահութեամբ և էլեկտրաքարշային մասնաժողովի ու տեխնիքական խորհրդի մասնակցութեամբ, յուլիսի 11-ին դիտեց էլեկտրաքարշի կենտրօնական կայարանի էլեկտրական մեքենան, պարզելու խափանման այժման պատճառները։ Մասնաժողովը ի վերջոյ եկաւ այն եզրակացութեան, որ էլեկտրական ուժի պակասելը ներկայ դէպքում եղել է անխուսափելի, և, հետևապէս, ընկերութեանը տուգանելու հիմք էլ չը կայ։

◆ Երէկ Վերայի այգիներից մէկում Թիֆլիսի վաճառականների մի ստուար խումբ ճաշկերոյթով պատւեց Վօլժսկօ-Կամսկի բանկի Թիֆլիսի բաժանմունքի կառավարիչ Վ. Ս. Բօնդարեվսկուն, որը այժմ պաշտօն է ստացել Եկատերինօսլաւ քաղաքում, նոյն բանկի տեղական բաժնում։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետի կողմից հաստատված է մսի հետևեալ սակագինը. տաւարի մսի ֆունտը՝ 13 կ., ոչխարի միսը՝ 15 կ., գառանը՝ 17 կ. և գոմշինը՝ 8 կ.։

◆ Քաղաքային առաջին ապաստարանում անցեալ յունիս ամսում գիշերել են 141 հոգի, որոնցից 134 տղամարդ և 7 կին։ Ըստ ազգութեան նրանք բաժանվում են հետևեալ կերպով. ռուսներ՝ 60 տղամարդ և 3 կին, հայեր՝ 40 տղամարդ և 2 կին, վրացիներ՝ 27 տղ. և 2 կին, լեհ՝ 1 տղ., գերմանացիներ՝ 2 տղ., թուրքեր՝ 3 տղ. և այլ ազգութիւններից՝ 1 տղամարդ։

◆ Ֆունիկուլէրի էլեկտրաքարշ վագոնների տորմօզների ամրութեան վրա նորերս կատարված փորձերը փայլուն արդիւնք են տուել։ Փորձերը կատարել է նահանգական և քաղաքային վարչութիւնների ինժեներներից բաղկացած յատուկ մասնաժողովը։

◆ Մի քանի օր առաջ Թիֆլիսում հիւանդացել է կին-բժիշկ տ. Իսակովան և ուղարկվել քաղաքային հիւանդանոց։ Հիւանդութեան բոլոր նշանները առիթ էին տալիս կարծելու, որ հիւանդացել է խոլերայով։ Հիւանդի արտաթորութիւնների հետազօտութիւնը, բարեբաղդաբար, խոլերային բացիլներ չէ գտել։ Հիւանդը այժմ մի փոքր լաւ է զգում իրան։

◆ Կիևում այս տարվայ ցուցահանդէսի միջոցին տեղի են ունենալու մի շարք համագումարներ։ Առ այժմ թոյլտուութիւն է ստացված հետևեալ համագումարների համար. 1) Երկրորդ համառուսական կօօպերատիվ համագումար, որը մտադրութիւն կայ հրաւիրել օգոստոսի 1—7-ը. 2) Քաղաքային համագումար քաղ. ֆինանսները բարելաւելու նպատակով՝ սեպտեմբերին. 3) Ռուսաստանի հարաւի շրջանային զեմստվոյին համագումար համաճարակների դէմ կռիւ մղելու՝ օգոստոսի 16—25-ը. 4) Փոխադարձ ապահովագրման կազմակերպութիւնների, ընկերութիւնների և հաստատութիւնների համառուսական համագումար՝ օգոստոսի 18—25-ը. 5) Էսպերանտիստների համագումարը՝ օգոստոսի 4—6-ը. 6) Գիւղատնտեսական համագումար 7 սեկցիաներով՝ սեպտեմբերի 1—10-ը և այլն։ Բացի դրանից, միջնորդութիւն է յարուցված թոյլտուութիւն ստանալու մանր վարկի, բարեգործութեան, մեղուապահների և այլ համագումարներ հրաւիրելու մասին։ Մտադրութիւն է եղել զեմստվոյին ֆինանսները բարելաւելու նպատակով ևս համառուսական համագումար հրաւիրել, բայց թոյլտուութիւն չեն տուել։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂ ԱՐ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Biblioteca Armeno-Georgica. II. **Վիմական Տարեգիր.** Ցուցակ ժողոված արձանագրութեանց հայոց. կազմեց Կ. Կոստանեանց, 1913 թ., Պետերբուրգ։

Ներկայ աշխատութիւնը, որ լոյս է ընծայված Գիտութեան Ճեմարանի կողմից, կազմում է երկրորդ գիրքը այն հրատարակութիւնների շարքի, որոնք պէտք է նուիրված լինեն հայ-վրացական ուսումնասիրութիւններին։

Գիտութիւնների Ճեմարանը և նրա այդ ծրագրի առաջին իրագործող ակադեմիկոս Ն. Մառը ցանկութիւն ունեն լոյս ընծայել այն բոլոր նիւթերը, որոնք կարող են նպաստել ձեռնարկված ուսումնասիրութիւնների ընդարձակման։

Այդ նիւթերի շարքին են պատկանում նաև արձանագրութիւնները, որոնք ցրված են մեր երկրի զանազան կողմերում եկեղեցիների, խաչքարերի, հասարակական և մասնաւոր ապարանքների, գերեզմանաքարերի և ուրիշ կերտուածքների վրա։

Որքան էլ աղքատ և սակաւաբովանդակ թւան այդ արձանագրութիւնները առանձին առանձին վերցրած, նրանց հաւաքածուն դնում է մեր առաջ հետաքրքրական նիւթ, որը լուսաբանում է որոշ հանգամանքներ մեր անցեալում, իսկ արձանագրութիւններից մի քանիսը գեղեցիկ գիւտեր են իրանց մէջ պարունակված տեղեկութիւններով։

Այդ արձանագրութիւնները կոչված են վերականգնել շատ վայրերի հին անունները, ճշգրտել պատմական մի քանի ժամանակագրութիւններ և գաղափար տալ մի քանի շրջանների մասնաւոր և առանձին կեանքի երևոյթների մասին։

Ներկայ հատորի կազմողն է Կ. Կոստանեան, որը ժողովել է զանազան հրատարակութիւնների մէջ եղած արձանագրութիւնները և դասաւորել ժամանակագրական կարգով։

Խմբագրողը (ակադեմիկոս Ն. Մառը) կատարել է վերստուգութիւններ և կազմել է մի առաջաբան։

Գիրքը, որ բաղկացած է մօտ 320 մեծադիր երեսներից, անշուշտ կը գրաւի այն մասնագէտների ուշադրութիւնը, որոնք պէտք ունեն նիւթերի՝ պատմական ուսումնասիրութիւնների համար։

Գրքի մէջ կան առանձին ցուցակներ յատուկ անունների՝ վերաբերեալ թէ մարդկանց թէ աշխարհագրական վայրերի։

Ներկայ աշխատութեան մէջ հաւաքված նիւթը բաւական մեծ է. բայց, անշուշտ, նա դեռ լիակատար չէ։ Նոր ուսումնասիրութիւնները, որոնք հանդէս կը բերեն նոր արձանագրութիւններ, կամբարեն նոր նիւթեր,

[illegible]

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

[illegible]

ՕՐՈՒԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

[illegible]

◆ Լոնդոնում քաղաքական ներկայ կացութիւնը համարում են շատ լուրջ. եթէ պետութիւնները հրաժարվեն միահամուռ ոյժերով ստիպելու Թիւրքիային կատարել Լոնդոնի խորհրդակցութեան կամքը, Ռուսաստանը հանդէս կը գայ միայնակ։

◆ Պարիզում տեղեկութիւններ են ստացվել, որ երիտասարդ-թիւրքերը խալամական ուժեղ ագիտացիա են բռնել գաղտնի գործակալներ ուղարկելով Ռուսաստան, Եգիպտոս և Կիրենաիկի։

◆ Բերլինում խօսում են, որ Սերբիան ուզում է հաշտութիւն կայացնել Բօլգարիայի հետ, բայց Յունաստանը սպառնում է մենակ շարունակել պատերազմը։ Կարծում են, որ Յունաստանը իր յոյսը դրել է Թիւրքիայի դաշնակցութեան վրա։

◆ Անգլիական մամուլը յուզված է Գերմանիայի նոր սպառազինութիւնների

[illegible]

դաւորները։

◆ Պետերբուրգի բանւորների շրջանում հանգանակված է 13,000 ր. յօգուտ գործադուլաւորների։

◆ Ռուսաստան է եկել ֆրանսիական յայտնի գրող Անատօլ Ֆրանսը, որ ճանապարհորդում է Ռուսաստանում։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

12 յուլիսի

ԿՕԼՕԳՐԻՎ։ Այրվեցին Մեծ և Փոքր Վեչերօվօ գիւղերը, 110 տներով ու շէնքերով և ստացուածքով։ Մեծ քանակութեամբ ընտանի անասուններ ոչնչացան։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Զինւորական վարչութեանը ուղղված հրամանագրով յայտարարվել է զինւորական ծառայութեան և հաստատութիւնների մէջ գտնվող գեներալ և շտաբի օբեր օֆիցերների վերջնական հասակի ցենզի վերաբերեալ նոր կանոնագրութիւնը։ Վերջնական հասակը ծառայութեան մէջ մնալու համար ընդունվում է 66 տարեկան։

Ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութիւնը մշակում է մի օրինագիծ ջրի անկման ոյժը շահագործելու մասին։ Շահագործման իրաւունքը պատկանում է պետութեանը։

ՎՕԼՕԳԴԱ։ Երեք գաւառներում այրվում են արքունապատկան անտառները։

ՏՕԿԻՕ։ Տօկիօյի Օմար գծի վրա էքսպրէսսի ու ապրանքատար վագոնների ընդհարումից վիրաւորվել են 30 հոգուց աւելի։

ԲՐԻՒՍՍԷԼ.- Երեխաների պաշտպանութեան միջազգային կօնգրէսսը լիազօրեց բելգիական կառավարութեանը Բրիւսսէլում հիմնել միջազգային կենտրօնական օրգան երեխաներին պաշտպանելու համար։

ՑԱՐԻՑԻՆ։ Տեղատարափ անձրևը հաւի չափ մեծութեամբ տեղացող կարկուտի հետ միասին ոչնչացրեց 5000 դեսեատինից աւելի ցանքսեր Բալաշօվի և Կամըշինի գաւառներում։ Սպանված է 5 մարդ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Մինիստրների խորհուրդը գտել է անընդունելի Պետական Դումայի 40 անդամների օրէնսդրական նախագիծը Արմաւիրում նահանգական դատարան հիմնելու մասին։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ս. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԵՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դուք իսկապէս չէք կարող երեւակայել,

թէ որքան բարերար հետևանքներ է ունենում մազերի կանոնաւոր լուացումը Պիկսաֆօնով։ Պիկսաֆօնը ներկայանում է իբրև քնքոյշ և հեղուկ ձիւթային սապօն, որը պատեհական առանձին միջոցով մաքրված է ձիւթային վատ հոտից։

Ձիւթը, ինչպէս յայտնի է, ծառայում է որպէս դասական միջոց մազերը և գլխի կաշին խնամելու համար։ Ամենայայտնի դերմատօլօգները մազերը խնամելու համար ամենաւորական միջոց համարում են ձիւթային սապօնը։ Պրօֆեսոր Լասսարի հռչակաւոր ցուցումների մէջ ևս, մազերը խնամելու վերաբերեալ, ձիւթային սապօնը խաղում է էական դեր։ Պիկսաֆօնը ոչ միայն մաքրում է մազերը, այլ և, շնորհիւ իր մէջ պարունակվող ձիւթի, թողնում է մազերի վրա բարերար ազդեցութիւն։ Պիկսաֆօնը տալիս է հարուստ փրփուր և դիւրին կերպով մաքրվում է մազերի. Նա ունի խիստ դուրեկան հոտ. և շնորհիւ ձիւթի պարունակութեան դիմադրում է մազերը թափվելուն։

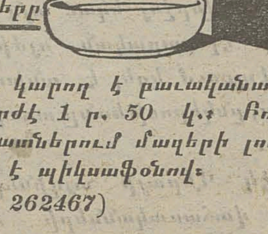

Մի սրուակը, որ կարող է բաւականանալ մի քանի ամիս, արժէ 1 ր. 50 կ.։ Բոլոր յայտնի վարսավիրատներում մազերի լուացումը կատարվում է պիկսաֆօնով։

(M. 262467)

„ԳԻՐ“ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

ԱՐԱՄԱՅԻՍ. «Գաղափարի ճանապարհին».	1 ր. 25 կ.
ԲԱՇԻՆՋԱՂԵԱՆ Գ. «Լաքիզներ».	50 կ.
ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ Գ. «Մոնղօլական արշաւանքները».	50 կ.
ԲԻՒԽԵՐ Կ. «Ժողովրդ. տնտեսութեան ծագումը».	50 կ.
ԲԱԼՕՆՑ-ՄԱՐԳԱՐ. «Գետնախնձոր կամ կարտոֆիլ».	15 կ.
ԱՑՎԱԶԵԱՆ Բ. «Սասունը այրվում է», դրամ.	50 կ.
ՇԱՀԻՆԵԱՆ Գ. «Հաշտութիւն. աշխարհի հէքիաթից».	20 կ.
ՄԵԼԻՔ-ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆ Ս. «Գոր. ծակատար Մարտիրոսը».	07 կ.
ՖՐԱՆՍ Ա. «Երեք դար ու կէս յետոյ».	07 կ.
ՏԵՐ-ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ ՍՏ. «Զարաբաստիկ Թուղթ».	08 կ.
ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ Դ. «Բանաստեղծութիւններ».	50 կ.
ՏԵՐԵԱՆ Վ. »	1 ր.
ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ Ա. «Շվէյցարական գիւղը».	1 ր.
ԿՈՒՍԻԿԵԱՆ Կ. «Գրակ. դէմքեր».	1 ր.
ՏԵՐՏԵՐԵԱՆ Ա. «Մուրացանը որպէս մարդ և գեղագէտ».	50 կ.
«ՇՈՂԵՐ» ալմանախ № 1.	1 ր.
ՇՆԻՑԼԵՐ Ա. «Երկերի ժողովածու». I.	1 ր.
ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ. «Ժողովածու երկերի» IV.	1 ր. 50 կ.
«ՆՈՐ-ՀՈՍԱՆՔ» № 2.	1 ր. 20 կ.
ՄՕՊԱՍԱՆ. «Մի կեանք», վէպ.	1 ր.
ՍԵՆԿԵՎԻՉ. «Յո երթաս», վէպ.	1 ր. 50 կ.

Դիմել՝ Тифлисъ, книж. магазинъ «ГИРЪ», 569. 1—1

ТРЕБУЙТЕ ВЕЗДѢ „ОДОБРИНЪ“
Только МИХАЙЛА ЛЕБЕДЕВА
Съ надписью „Этикетъ утвержденъ правит.“.

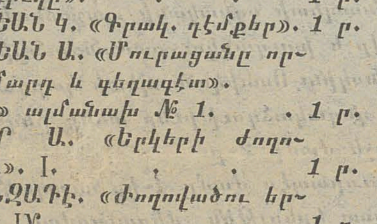

Это средство уничтожаетъ совершенно въ нѣсколько дней застарѣлыя мозоли и бородавки съ корнемъ.

Главный складъ: Кавказское Т-во Торговли Аптекар. Товарами—Тифлисъ, Баку, Батумъ
(4.) 177. 0—17

„Մշակի“ խմբագրատանը վաճառվում են

ՀԵՑԵՒԵԱԼ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐԸ.

1) Հասարակութեան Նեցուկները, Հ. Իբսէնի, թարգ. Լ. Բարայեանի 50 կ.
2) Նոր կեանքի շեմքում, դրամ. էտիւդ գաւառ. կեանքից, Ա. Բ-ի 40 կ.
3) Նշանվածներ, պիէս 3 գործ., Ալ. Աբէլեանի 60 կ.
4) Ուսանողներ, 3 գործ., Գ. Բաշինջաղեանի 50 կ.
5) Կայէնի ճանկերում, դրամա 5 գործ. Ալ. Առաքելեանի 50 կ.
6) Մազդա, դրամա, 5 գործ. Լեոն Մանուէլեանի 40 կ.

Նրանք, որոնք այս գրքերից մի-մի օրինակ կը պահանջեն մեզանից փոքր կանխիկ վճարելով, կը ստանան 25% զեղչ և ճանապարհածախսը մեզ վրա։ Վերադիր վճարով պահանջողներին կը լինի միմիայն 15%։
Հասցէն՝ Ред. газ. „Мшакъ“, Тифлисъ.
(4) 10—4

Արմաւանկի հայոց ծխական երկսեռ դպրոցի 15 աշակերտի համար հարկաւոր է ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

ՈՒՍՈՒՑԻՉ

հայոց լեզուի, կրօնի և եկեղեցում հանդիսաւոր և տօն օրերին դպրութիւն անելու պաշտօնով։
Դիմել՝ Армянскій-Базаръ (Тавр. губ.) Сергѣю Антоновичу Доникову. 563. 4—3

Զափահասների համար

ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ

Բժշկ. ֆէլդշէր **Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆԻ**

1) «Դաղտնի հիւանդութիւնների բժշկարան» (կանանց և տղամարդկանց վեներական և այլ ցաւեր), բազմաթիւ բէցէպտներով, խորհուրդներով և նկարներով։ Անհրաժեշտ բժշկարան է ամեն մի չափահաս մարդու համար, նամանաւանդ այնտեղ, որտեղ չը կան մասնագէտ բժիշկներ։ Լեզուն շատ պարզ ու ամենքին հասկանալի։ Գինն է 50 կ.։
2) «Տրիպէր (սուսունակ) եւ նրա բժշկութիւնը» բէցէպտներով, բազմաթիւ խորհուրդներով ու նկարներով։ Գինն է 20 կ.։
3) «Կնիկարմատի ցավարը կամ մօդնի խրկէն», խիստ ծիծաղաշարժ վօդէվիլ միմիայն չափահասների համար։ Գինը 20 կ.։
4) «Սօնայի հասանդէրը» յայտնի վօդէվիլը, շատ ծիծաղաշարժ 2-րդ հրատարակութիւն։ Գինը 15 կ.
5) «Միւնսոյն դագաղում», պատմուածք հայթիւրքական կռիւներից. գլխաւոր նկարներով. Գինը 7 կ.։
6) «Բաճաղի կենսագրութիւնը», պատկերով։ Ամենքին հասկանալի դրված։ Գինը 10 կ.։

Ուղարկում եմ բոլոր գրքերը միասին։ Պահանջողները պէտք է առաջուց ղրկեն գրքերի գինը մարկաներով ճանապարհած սէրը՝ բոլոր գրքերը միասին—17 կոպ. (Ընդյամն՝ զակազնոյ)։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Семеновская ул. № 9. Медицинскому фельдшеру А. Г. Есаянцу.
(հ. կ.) 44. 100—49

ԹԱՒՐԻԶԻ Արամեան

դպրոցի համար հարկաւոր են՝

ա) ՄԻ ՓՈՐՁՎԱԾ ՎԱՐԺՈՒՀԻ շքեղ ձեռագործի և կար ու ձևի համար։

բ) Ռուսաց լեզուի ինստիտուտաւարտ Մի ՈՒՍՈՒՑԻՉ կամ գիմնազիստաւարտ մի հմուտ վարժուհի։ Պայմանների մասին դիմել անսէն Թիֆլիս, «Վիկտօրիա» հիւրանոցը։
(օ.մ.) 561. 2—2

Շ.ԲԵՂ ՁԵՌԱԳՈՐԾԻ, ԿԱՐՈՒՁԵՒԻ ԵՒ ՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ կուրսերը աւարտած, մի քանի տարվայ փորձառութիւն ունեցող և հմուտ իր գործին

ՄԻ ՎԱՐԺՈՒՀԻ

որ ունի նաև ՊԵՏԱԿԱՆ ՑԵՆԶ (ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻՑ), յարմար պաշտօն է որոնում հայոց դպրոցներից մէկում. կարող է ստանձնել նաև ՎԵՐԱԿԱՑՈՒՀՈՒ պաշտօն։ Համաձայն է գնալ քաղաքից դուրս։ Վերոյիշեալ առարկաներից ունի պատշաճաւոր ՎԿԱՅԱԿԱՆՆԵՐ։ Դիմել «Մշակի» գրասենեակին։
(կ. ե.) 566. 4—1

Զարչօյի ծխ. դպրոցի I և II բաժանմունքների համար հարկաւոր է միջնակարգ կրթութիւն ստացած և ռուսերէն լեզուի մէջ փորձված

Մի ուսուցիչ

Աւանդելու է բացի կրօնից բոլոր առարկաները և պատրաստելու է եկեղ. երգեցիկ խումբ։ Տարեկան ռոճիկ 700 րուբ.։ Տրվում է մի սենեակ։ Առանց ճանապարհածախսի և վառելիքի։
Հասցէն՝ նախագահ հոգաբարձութեան Գրիգոր Քր. Տէր-Գրիգորեան
568. 4—1

ՄԻ ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿ „ՀԻՊՆՕՏԻԶՄ“ ՍՈՎՈՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, ԱՌԱՆՑ ՈՒՍՈՒՑՉԻ։

Լոյս տեսաւ

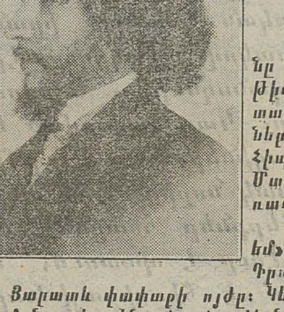

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԷՔԷՐՋԵԱՆԻ
«ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՄՏՔԻ ՔԱՂԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆ» գիրքը։

Այս ձեռնարկով ամեն ոք կարող է սովորել հիպնօտիզմ, նրա պատմութիւնը և օրէնքը։ Հիպնոտիզմի փորձառական չկօլաների թէօրիաները և զանազանութիւնները։ Մարդկային մտքի երկւորեակ բնոյթը կամ գիտակցական և ենթագիտակցական մտքի ֆունկցիաները։ Ներշնչման եւ ինքնաներշնչման օրէնքները։ Իլլիւզիա կամ հալլիւսինացիա։ Կատալեպսի։ Յետ-հիպնոզական ներշնչումն։ Հիպնոզական սէանսներ և ինչպէս տալ։ Խորհրդի փոխանցումն կամ տելեպաթի Մտաւոր պայծառատեսութիւն արթուն կամ քնած դրութեան մէջ։ Ինչպէս կառավարել երեխաներին ներշնչումով։

ՄԵՐ ՄՏԱՒՈՐ ՁՕՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՆՐԱՆՑ ԳՈՐԾԱԾԵԼՈՒ ԿԵՐՊԵՐԸ.—«Ես եմ»-ը մարդու մէջ կառավարելու ոյժը։ Անհատականութեան կարևորութիւնը։ Գրական մտաւոր գործունէութիւն։ Ինչպէս գործածել միտքը։ Ենթագիտակցութիւն։ Յարատև փափաքի ոյժը։ Կենտրօնացման ոյժը։ Կամքի ոյժը։ Ենթագիտակցական հնարաւորութիւնները։ Ներշնչման ոյժը։ Ինչպէս վարժեցնել ենթագիտակցութիւնը։ Ինչպէս գործածել ամբողջ միտքը։ Հաւատի ոյժը։ Ինչպէս կառուցանել մի զօրաւոր կամք։ Ինչպէս ձեռք բերել աջողութիւն կեանքում և այլն։

Գրքի արժէքի և ուրիշ բացատրութիւնների համար դիմել նամակով հետեւեալ հասցէով.- Ռուսաստանից. Арутюнъ Шекерджянъ, 22 Гановская, Тифлисъ. Արտասահմանից. Haroutun Shekergian, 22 Ganovskaya, Tiflis, Caucasus, Russia.
(կ.) 385. 25—8

Առեւտրի եւ Արդիւնաբերութեան Մինիստր. տնօրէնութեան ներքոյ գտնվող

Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ

Թիֆլիս, Միխայէլեան պր. 24/4. Տէլէֆօն № 976.

Տալիս են երկսեռ անձերին մասնագիտական առեւտրական կրթութիւն։

Դասընթացքն աւարտողներին տրվում են ատտեստատներ։

Գործնական զբաղմունքները կատարվում են կուրսերում՝ Լոնդոնի Pitman և Պարիզի Pigier դպրոցների ձևով կազմակերպված Muster-Comptoir-ում։ Նիւթերն առնվում են բէալ կեանքից։ Առարկաներն են. ա) պարտադիր. 1) Հաշւապահութիւն (պարզ, իտալ., գերմ., ֆրանս., ամերիկական, բանկային և գործարանական). 2) Առեւտրական թւաբանութիւն. 3) Քաղաքատնտեսութիւն. 4) Օրէնսգիտութիւն (առեւտրական իրաւունք, մուրհակի կանօնադրութիւն). 5) Առեւտրական թղթակցութիւն. 6) Թւաբանութիւն համրիչի վրա. 7) Գեղեցկագրութիւն, արագագրութիւն (ամենավատ ձեռքի ուղղումն). բ.) ոչ-պարտադիր. 1) Օտար լեզուներ. 2) Սղագրութիւն. 3) Դակտիլօգրաֆիա (մեքենագրութիւն) և այլ. և 4) Առեւտր. թղթակցութիւն օտար լեզուներով։ Զբաղմունքները կատարվում են և զատ-զատ։ Ունկնդիրների թիւ շատութեան պատճառով բացվում է երկրորդ զուգընթաց բաժանմունք, որը մանաւանդ յարմար է օտարաքաղաքացիների համար։ Ունկնդիրների թիւը սահմանափակված է։ Պարապմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 15-ին։ Խնդիրների ընդունելութիւնը առ. ժամը 10—12-ը և երեկ. 4—7-ը։ Ծրագիրը և կանօնները ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար կուրսերի շէնքում։ Կուրսերը փիրմաներին յանձնարարում են հաշւապահներ, օգնակ. ներ և առեւտր. այլ ծառայողներ՝ կուրսերի ընթացաւարտներից և իրանց ընդունակութեամբ աչքի ընկնողներից։ (Ընթացիկ տարում կուրսերն ունեցել են 284 ունկնդիր, որոնցից 53 հագի իգական սեռից)։

Կուրսերի հիմնադիր՝ առեւտր. գիտութեան կանդիդատ՝ Տ. ՓԻԼՕՅԵԱՆ

(ե. հ. կ.) 556. 0-3

ՇԱՐԺԻՉՆԵՐ ԻՍԿԱԿԱՆԸ **„ԱԻԱՆՍ“**
ՀՈՐԻԶՈՆԱԿԱՆ, ՈՒՂՂԱՀԱՅԵԱՑ և ՆԱՒԱՅԻՆ
(Մոտորներ եւ սարժական)

1912 թի պատենտային նոր մօդէլը մինչեւ 300 ուժի։

Ուժի մէկ միութեան համար մէկ ժամում ծախսվում է 5/8 ֆ. նաւթ։

Զրաղացների սարք ու կարգ։

Արժանացել է 60 մէդալի եւ ամենաբարձր պարգեւների։

Ռուսիայում գործածութեան մէջ են 4200 «ԱԻԱՆՍ»։

Նաւօսների և էլեկտրական կայարանների ՍԱՐՔ ու ԿԱՐԳ։

ԶԳՈՒՇԱՑԵՔ ԿԵՂԾԻՔՆԵՐԻՑ։

ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ **Է. Ա. ԷԴԵՆԲԵՐԳԻ** ԲԱԳՈՒՈՒՄ։

կ. 522. 0 4

Ախալցխայի եղիսաբէթեան դպրոցի համար հարկաւոր են **ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ** 19 դաս ռուսաց լեզուի՝ IV, V և VI բաժանմունքներում, 2 ռուսաց պատմութեան և 1 ռուսաց աշխարհագրութեան՝ V և VI բաժ.—22 դասը 550 րուբլի ռոճիկով։ 10 դաս կրօնի՝ I և II բաժ., 11 հայոց լեզուի՝ I և V բաժ. և 4 գրութեան—25 դաս 555 րուբլի ռոճիկով։

Կարապետեան դպրոցի համար ռուս. լեզուի, ռուս. պատմութեան և ռուս. աշխարհագրութեան 23 դաս 575 ր., և մարմնամարզութեան 14 դասի, երգեցողութեան 6 դասի՝ ընդամենը 20 դաս 400 ր. ռոճիկով, և մի գիւղատնտես, որն աւանդելու է 12 դաս բնագիտութիւն և 8 դաս գիւղատնտեսական գիտելիքներ, այլև ունենալու է գործնական պարապմունքներ դպրոցի ագարակում։ Գիւղատնտեսի ռոճիկի և միւս պայմանների մասին կարելի է տեղեկանալ հոգաբարձութիւնից մինչև յուլիսի 25-ը, որին պէտք է դիմեն նաև խնդրատու ուսուցիչները։ 567. 3—1

ՈՍԿԷ ԺԱՄԱՑՈՅՑ ԽՐՕՆՕՄԵՏՐ 56 ՊՐՕԲԻ

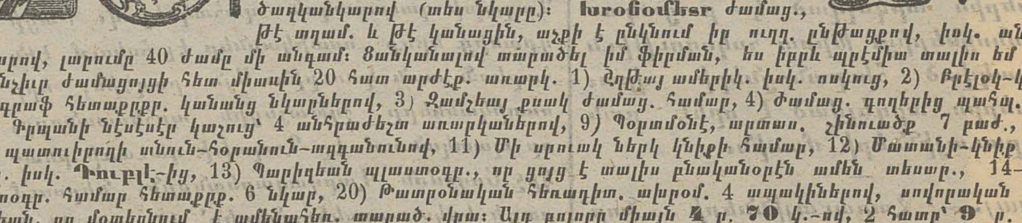

Փոխարէն 200 ր. արժէց. ոսկէ ժամացոյցի առաջարկում եմ միայն 4 ր. 70 կ.-ով խրօնօմետր ժամաց., որը իր ձևով և շքեղութեամբ չէ զանազանվում ոսկէ ժամացոյցերից, որովհետև ամենալաւ մասնագէտն անգամ դժուարութեամբ կը զանազանէ իսկականից։ Ժամաց. կորպուսը միանգամայն տափակ է, մի բուրլանոցի հաստութեան, ամերիկ. իսկական նոր ոսկուց, որը երբեք չէ կորցնում իր նախկին տեսքը, երեսի վրա օրիգին. ծաղկանկարով (տես նկարը)։ Խրօնօմետր ժամաց., թէ տղամ. և թէ կանացին, աչքի է ընկնում իր ուղղ. ընթացքով, իսկ. անկէր. 15 քարով, լարումը 40 ժամը մի անգամ։ Ցանկանալով տարածել իմ ֆիրման, ես իբրև պրէմիա տալիս եմ իւրաքանչիւր ժամացոյցի հետ միասին 20 հատ արժէք. առարկ. 1) Ջղթայ ամերիկ. իսկ. ոսկուց, 2) Բրէլօկ-կինէմատօգրաֆ հետաքրքր. կանանց նկարներով, 3) Զամշեայ քսակ ժամաց. համար, 4) Ժամաց. գողերից պահպ. իր, 5—8) Դրպանի նէսէսէր կաշուց՝ 4 անհրաժեշտ առարկաներով, 9) Պորտմօնէ, արտաս. չինուածք 7 բաժ., 10) Կնիք պատուիրողի անուն-հօրանուն-ազգանունով, 11) Մի սրուակ ներկ կնիքի համար, 12) Մատանի-կնիք ամերիկ. իսկ. Դուբլէ-ից, 13) Պարիզեան պլաստօգր., որ ցոյց է տալիս բնականօրէն ամեն տեսար., 14—19) Պլաստօգր. համար հետաքրք. 6 նկար, 20) Թատրօնական հեռադիտ. ախրոմ. 4 ապակիներով, սովորական մեծութեան, որ մօտեցնում է ամենահեռ. տարած. վրա։ Այդ բոլորը միայն 4 ր. 70 կ.-ով, 2 հատը՝ 9 ր. 30 կ.։ Այդ ձևի խուլ ժամաց. 5 ր. 70 կ., 2 հատը՝ 11 ր. 20 կ.։ Երաշխաւոր. 6 տարով։ Ուղարկ. ենք վերադիր վճ. և առ. կանխավճ.։ Ճանապ. 40 կ., Սիբիր՝ 75 կ.։ Հասցէն՝ Складу часовъ Т-во „АККУРАТНОСТЬ“. Варшава, отд. 93.

(14) (В. 37180) 2 2

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный